ELEANOR SHARPSTON
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2006. június 15. [1]

1. Előzetes döntéshozatal iránti kérelmében a Sección Primera de la Audiencia Provincial de Málaga (malagai tartományi bíróság, első tanács, a továbbiakban: a kérdést előterjesztő bíróság) a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló egyezmény [2] (a továbbiakban: SMVE) 54. cikkében foglalt *ne bis in idem* elvének alkalmazási körét kéri tisztázni.

2. A kérdést előterjesztő bíróság különösen azt kívánja tudni, hogy az említett elv értelmében amennyiben valamely tagállam bíróságának határozata kizár bármilyen további büntetőeljárást meghatározott cselekménnyel kapcsolatban, azon az alapon, hogy a bűncselekmény büntethetősége a nemzeti jog szerint elévült, ez olyan határozatot jelent-e, amely meggátolja egy másik tagállam büntetőbíróságait abban, hogy eljárjanak az ugyanazon a tényálláson alapuló bűncselekmény miatt ugyanazon vagy más vádlottak ellen.

3. A kérdés megválaszolásához a Bíróságnak meg kell határoznia az SMVE 54. cikkében foglalt (és általában a közösségi jog elvei közé tartozó) *ne bis in idem* elvének egyik alapvető aspektusát, nevezetesen hogy az elvet csak ott lehet-e alkalmazni, ahol az első bíróság érdemi vizsgálat alapján hozta meg ítéletét.

A vonatkozó rendelkezések

A schengeni vívmányokhoz kapcsolódó rendelkezések és az SMVE

4. A schengeni vívmányoknak az Európai Unió keretébe történő beillesztéséről szóló jegyzőkönyv [3] (a továbbiakban: jegyzőkönyv) 1. cikke értelmében az Európai Unió tizenhárom tagállama, köztük Spanyolország és Portugália felhatalmazást kapott arra, hogy egymás között megerősített együttműködést hozzanak létre az ún. „schengeni vívmányok" hatálya alá eső területeken.

1 – Eredeti nyelv: angol.

2 – HL 2000. L 239., 19. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 2. kötet, 9. o.

3 – Az SMVE-t az Amszterdami Szerződés iktatta be az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés mellékletévé.

5. A jegyzőkönyv melléklete szerint a „schengeni vívmányok" közé tartozik a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormánya között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről szóló, Schengenben, 1985. június 14-én aláírt megállapodás [4] (a továbbiakban: Schengeni Megállapodás) és különösen az SMVE.

6. A Schengeni Megállapodás és az SMVE aláíróinak célja az volt, hogy „közös határaikon megszüntetik a személyek mozgásával kapcsolatos ellenőrzéseket [...]" [5], mivel „az Európai Közösségek tagállamai népeinek mind szorosabb egysége a tagállamok valamennyi állampolgára számára a belső határok átlépésének szabadságában [...] fejeződik ki" [6]. A jegyzőkönyv első preambulumbekezdése szerint a schengeni vívmányok célja „az európai integráció elmélyítése, és különösen annak lehetővé tétele, hogy az Európai Unió még gyorsabban a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térséggé válhasson".

7. Az EU 2. cikk első bekezdésének negyedik francia bekezdése szerint az Európai Unió céljai közé tartozik az Unió fenntartása és fejlesztése a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló olyan térségként, ahol a személyek szabad mozgásának biztosítása a bűnmegelőzésre és bűnüldözésre vonatkozó megfelelő intézkedésekkel párosul.

8. A jegyzőkönyv 2. cikke (1) bekezdése első albekezdésének értelmében az Amszterdami Szerződés hatálybalépésének napjától a schengeni vívmányokat azonnali hatállyal alkalmazni kell a jegyzőkönyv 1. cikkében említett tizenhárom tagállamra.

9. A jegyzőkönyv 2. cikke (1) bekezdése második albekezdésének második mondata alapján a Tanács elfogadta az Európai Közösséget létrehozó szerződés és az Európai Unióról szóló szerződés vonatkozó rendelkezéseinek megfelelően a schengeni vívmányokat alkotó valamennyi rendelkezés, illetve határozat jogalapjának meghatározásáról szóló, 1999. május 20-i 1999/436/EK határozatot. [7] E határozat 2. cikkének a határozat A. mellékletével együttes olvasatából kitűnik, hogy a Tanács az Európai Unióról szóló szerződésnek „[a] büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködésre vonatkozó rendelkezések" című VI. Címe alá tartozó EU 31. és EU 34. cikket határozta meg az SMVE 54–58. cikkének jogalapjaként.

4 – HL 2000. L 239., 13. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 2. kötet, 3. o.

5 – Az SMVE második preambulumbekezdése.

6 – A Schengeni Megállapodás első preambulumbekezdése.

7 – HL L 176., 1999.5.20., 17. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 1. kötet, 152. o.

10. Az SMVE 54–58. cikke a „Rendőrség és biztonság" címet viselő III. Címének „A kétszeres büntetés tilalma (*ne bis in idem*) elvének alkalmazása" című 3. fejezetét alkotja. [8]

11. Az 54. cikk szerint „[a]z ellen a személy ellen, akinek a cselekményét a Szerződő Felek egyikében jogerősen elbírálták, ugyanazon cselekmény alapján nem lehet egy másik Szerződő Fél területén büntetőeljárást indítani, amennyiben elítélés esetén a büntetést már végrehajtották, végrehajtása folyamatban van, vagy az ítélet meghozatalának helye szerinti Szerződő Fél jogszabályainak értelmében azt többé nem lehet végrehajtani".

12. Az 57. cikk olyan szabályokat állapít meg, amelyek biztosítják, hogy a Szerződő Felek illetékes hatóságai együttműködnek annak érdekében, hogy kicseréljék azokat az információkat, amelyek a *ne bis in idem* elvének hatályosulásához szükségesek.

A ne bis in idem elvére vonatkozó nemzetközi egyezmények

13. Közvetlen vagy közvetett módon számos egyezmény szabályozza a *ne bis in idem* elvének alkalmazását, mind nemzetközi, mind európai szinten. [9] Ezek közül az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény (EJEE) 7. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 4. cikke foglalkozik kifejezetten a *ne bis in idem* elvével.

14. A 7. Kiegészítő Jegyzőkönyv 4. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy „[h]a valakit egy állam büntető törvényének és büntető eljárási törvényének megfelelően egy bűncselekmény kapcsán már jogerősen felmentettek vagy elítéltek, e személlyel szemben

8 – E rendelkezések szövegét az Európai Közösségek tagállamai által 1987. május 25-én aláírt, a kétszeres büntetés tilalmáról szóló megállapodás ihlette, amely azonban megfelelő számú ratifikáció hiányában nem lépett hatályba. Egyéb hatályos közösségi intézkedések is utalnak a *ne bis in idem* elvére, például az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló 1995. december 18-i 2988/95/EK, Euratom tanácsi rendelet (HL 1995. L 312., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 1. fejezet, 1. kötet, 340. o.) 6. cikkével együttesen olvasott (10) preambulumbekezdése; az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló egyezmény (HL 1995. C 316., 49. o.) 7. cikke; az Európai Közösségek tisztviselőit és az Európai Unió tagállamainak tisztviselőit érintő korrupció elleni küzdelemről szóló egyezmény (HL 1997. C 195., 1. o.; *magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 1. kötet, 53. o.*) 10. cikke és az európai elfogatóparancsról és a tagállamok közötti átadási eljárásról szóló 2002. június 13-i 2002/584/IB kerethatározat (HL 2002. L 190., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 6. kötet, 34. o.) 3. cikkének (2) bekezdése, 4. cikkének (3) bekezdése, valamint 4. cikkének (5) bekezdése. Az Európai Alkotmány tervezetének II-110. cikke „alkotmányos szintre emelte" a *ne bis in idem* elvet, mint az Unió alapjogainak egyikét. Ez a rendelkezés, amelynek címe „A kétszeres eljárás alá vonás és a kétszeres büntetés tilalma" a következőket tartalmazza: „[s]enki sem vonható büntetőeljárás alá és nem büntethető olyan bűncselekményért, amely miatt az Unióban a törvény értelmében már jogerősen felmentették vagy elítélték".

9 – Az ENSZ szintjén a 1966. évi Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 14. cikkének 7. pontja kimondja, hogy „[s]enkivel szemben sem lehet büntetőeljárást indítani vagy büntetést kiszabni olyan bűncselekmény miatt, amely miatt az adott ország törvényének és büntetéseljárásának megfelelően jogerős ítélettel már elítélték vagy felmentették". Európai összefüggésben az Európa Tanács keretében elfogadott, a büntetőítéletek nemzetközi érvényességéről szóló 1970. évi európai egyezmény 53–55. cikke, valamint a büntetőügyekben az eljárás átadásáról szóló, 1972. évi európai egyezmény 35–37. cikke foglalkozik, ugyanilyen szövegezéssel, a nemzetközi *ne bis in idem* elvével. E két egyezményt ugyanakkor nagyon kevés állam ratifikálta. A *ne bis in idem* elvére vonatkozó, az Európa Tanács keretében elfogadott nemzetközi jogi szabályozások átfogó áttekintésére lásd Vervaele, J. „The transnational *ne bis in idem* principle in the EU: Mutual Recognition and equivalent protection of human rights", (2005.) *Utrecht Law Review* I. kötet, második kiadás, (december) 100. o., 103. és a következő pontok.

ugyanennek az államnak az igazságszolgáltatási szervei ugyane bűncselekmény miatt nem folytathatnak büntető eljárást, és vele szemben abban büntetést nem szabhatnak ki". A 4. cikk (2) bekezdése ugyanakkor úgy rendelkezik, hogy „[a]z előző bekezdés rendelkezései nem képezik akadályát annak, hogy az adott állam büntető törvényeinek és büntető eljárási törvényeinek megfelelően az eljárást újból megindítsák, ha új, vagy újólag feltárt tények, vagy az eljárás alapvető hibái természetüknél fogva kihatással vannak a meghozott ítéletre".

15. A 7. Kiegészítő Jegyzőkönyv 4. cikkének (2) bekezdésére a Bíróság is hivatkozott, amikor kimondta, hogy a *ne bis in idem* elve a közösségi jog alapvető elve. [10]

A tagállami eljárások és az előterjesztett kérdések

16. Az előterjesztés alapját a spanyol Minerva SA társasághoz kötődő személyek ellen olívaolaj forgalomba hozatala kapcsán Spanyolországban lefolytatott büntetőeljárások képezik.

17. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy a Minervát, amely Málagában működött, 1989-ben alapították olívaolaj finomítása és nagykereskedelmi értékesítése céljából. Termékeit mind Spanyolországban, mind külföldön értékesítette. 1997-ben büntetőeljárás indult Portugáliában a cég részvényesei és vezetői ellen, akikre a továbbiakban a „portugáliai eljárás terheltjei" kifejezéssel fogok utalni. Ezen eljárások során azt állították, hogy a részvényesek és a vezetők 1993-ban megegyeztek abban, hogy Tunéziából és Törökországból rossz minőségű olívaolajat importálnak Setúbal (Portugália) kikötőjén keresztül; hogy ezeket a szállítmányokat Setúbalba vitték; valamint hogy ezt nem jelentették be a vámhatóságoknál, hanem az árut közúton Málagába (Spanyolország) szállították, továbbá hogy hamis számlázási rendszert alakítottak ki annak érdekében, hogy azt a látszatot keltsék, miszerint az olaj Svájcból származik.

18. Az is megállapítható, hogy a spanyol eljárás terheltjei (a továbbiakban: a spanyolországi eljárás terheltjei) között van a portugáliai eljárás terheltjei közül kettő.

19. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat megállapítja, hogy a portugál eljárásban a vádhatóságnak a Tribunal Judicial de Setúbal – Vara Competência Mista (setúbali büntetőbíróság) ítélete elleni fellebbezése alapján a Supremo Tribunal (portugál legfelső bíróság) úgy ítélte meg, hogy „a Portugáliába behozott rossz minőségű olívaolaj tíz alkalommal Tunéziából és egy

10 – A C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P. – C-252/99. P. és C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet (EBHT 2002., I-8375. o.). Lásd még az alábbi 57. pontot.

alkalommal Törökországból származott, valamint, hogy a ténylegesen behozottnál kisebb mennyiséget jelentettek be Portugáliában. A [portugáliai eljárás] terheltjeit felmentették, mivel megállapították, hogy a bűncselekmény [a portugál büntetőtörvénykönyv alapján] elévült".

20. Azonnal szeretném jelezni, hogy a kérdést előterjesztő bíróság tényleírásának pontosságát a spanyolországi eljárás terheltjei határozottan vitatják. Erre részletesebben az elfogadhatóság vizsgálatánál fogok kitérni. [11]

21. Spanyolországban Malagában is indult büntetőeljárás, 1997-ben. A Juzgado de Instrucción (vizsgálóbíróság) végzése lehetővé tette gyorsított büntetőeljárás folytatását. A spanyolországi eljárás terheltjei e végzés ellen a kérdést előterjesztő bírósághoz fellebbeztek.

22. Védekezésük lényege az volt, hogy a cselekményeket Portugáliában már elbírálták. Ennek következtében a jogerő (a *res iudicata* elve) miatt ugyanezen cselekményeket nem lehet Spanyolországban másodszor is elbírálni. Emellett azt is állították, hogy a jogerőnek (a *res iudicata* elve) a spanyolországi eljárás minden terheltjére vonatkoznia kellene a büntetőeljárásokban, függetlenül attól, hogy a portugál bíróságok által hozott határozatok valójában kettőre vonatkoztak közülük. Azt is előadták, hogy a portugál büntetőeljárásban nem állapították meg, hogy az áruk a Közösségen kívülről származtak.

23. A vádhatóság állítása szerint a spanyol büntetőeljárás nem az olaj jogellenes behozatalához kapcsolódik (amit már Portugáliában elbíráltak), hanem az azt követő forgalomba hozatalhoz Spanyolországban, ami a behozataltól független magatartás. A vádhatóság azt is előadta, hogy az a tény, hogy az áruk Közösségen kívüli eredete nem bizonyosodott be a portugál eljárásban, nem gátol más tagállamokat – ahol az árukat később értékesítették – abban, hogy a bűnügyi nyomozását kiterjesszék annak megállapítása érdekében, hogy az áruk a Közösségen kívülről származtak-e, és azokat titokban hozták-e be, a közös vámtarifa megfizetése nélkül.

24. A terheltek azzal védekeztek, hogy a csempészet egy bűncselekményegységet valósít meg, és mivel az árukat kifejezetten forgalomba hozatal céljából hozták be, a

11 – Lásd az alábbi 29–33. pontot.

behozatal és az értékesítés elválaszthatatlanul összekapcsolódik, ezért külön nem értékelhetők.

25. A kérdést előterjesztő bíróság ezért felfüggesztette az eljárást, és a következő kérdéseket tette fel:

„A büntetőeljárásban alkalmazható res iudicata elvvel kapcsolatban a bíróság az [SMVE] 54. cikkének értelmezését kéri:

(1) A bűncselekmény elévülésének valamely tagállam bíróságai által történő megállapítása köti-e a többi tagállam bíróságait?

(2) A büntetőeljárás vádlottjának a bűncselekmény elévülése miatt történő felmentése kedvezően hat-e a más tagállamban ugyanazon cselekmény alapján eljárás alá vont személyekre, azaz lehet-e úgy érteni, hogy az elévülés kedvezően érinti a más tagállamban ugyanazon cselekmény miatt eljárás alá vont vádlottakat is?

(3) Ha valamely tagállam büntetőbíróságai csempészet bűncselekményével kapcsolatban megállapítják, hogy az áru Közösségen kívüli eredete nem bizonyított, és felmentik a terhelteket, más tagállam bíróságai kiterjeszthetik-e a nyomozást annak bizonyítása érdekében, hogy az árut, amely után a vámot nem fizették meg, egy Közösségen kívüli országból hozták-e be?

A szabad forgalomban lévő áruk fogalmával kapcsolatban a bíróság az EK 24. cikk alábbi értelmezését kéri:

(4) Amikor valamely tagállam büntetőbírósága megállapította, hogy nem bizonyították azt, hogy az árut jogszerűtlenül hozták be a Közösség területére, illetve hogy a csempészet bűncselekménye már elévült:

a) a nevezett áru a többi tagállam területén szabad forgalomban lévőnek tekinthető-e?

b) az áru forgalomba hozatala egy harmadik tagállam területén, abba a tagállamba való behozatala után, ahol a felmentésről határoztak, önálló magatartásnak, tehát bünte-

tendőnek tekinthető-e, vagy ellenkezőleg, a behozatal keretébe tartozó magatartásnak minősül?

26. Írásbeli észrevételt tettek a spanyolországi eljárás terheltjei – José Hormiga Marrero és a Sindicatura Quiebra kivételével –, valamint a Bizottság, Spanyolország, Olaszország, Hollandia és Lengyelország. A tárgyaláson Lengyelország kivételével ugyanezek a felek, valamint Franciaország tettek szóbeli észrevételt.

28. A tárgyaláson Spanyolország kifejtette, hogy a kérdést előterjesztő bíróság a jelen ügyben az EU 35. cikk (3) bekezdése a) pontjának hatálya alá tartozik, mivel a terheltek által benyújtott fellebbezésről [12] hozandó döntése ellen – amellyel kapcsolatban az előzetes döntéshozatal iránti kérelem felmerült – a nemzeti jog szerint nincs lehetőség további rendes jogorvoslatra. Így a Bíróságnak az EK 234. cikk alapján folytatott, arra vonatkozó ítélkezési gyakorlata szerint, hogy mi minősül „olyan nemzeti bíróságnak, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség", a kérdést előterjesztő bíróságot egyértelműen az EU 35. cikk (3) bekezdésének a) pontja értelmében vett, végső fokon eljáró fokú bíróságnak kell tekinteni. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem így alapvetően elfogadható.

Értékelés

Elfogadhatóság

27. Az EU 35. cikknek megfelelően Spanyolország elfogadta a Bíróság joghatóságát az EU-Szerződés VI. Címe alapján elfogadott jogi aktusok érvényességére és értelmezésére vonatkozó előzetes döntések meghozatalára. Spanyolország az EU 35. cikk (3) bekezdésének a) pontjában szereplő lehetőséget választotta, amelynek alapján csak az a nemzeti bíróság kérheti a Bíróság előzetes döntését, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség.

29. Az elfogadhatóság szempontjából kényesebb problémát jelent az előzetes döntéshozatalra utaló határozat megfogalmazása. Bár egyik észrevételt tevő fél sem állította, hogy az előzetes kérdéseket elfogadhatatlannak kellene nyilvánítani emiatt, néhányan közülük alapvető szempontokból illették kritikával az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban szereplő ténymegállapításokat.

12 – Lásd a fenti 21. pontot.

30. A spanyolországi eljárás terheltjei előadták, hogy a kérdést előterjesztő bíróság által előadott ténybeli háttér, különös tekintettel a portugál Supremo Tribunal megállapításainak ismertetésére, egész egyszerűen hibás.

31. A terheltek átvettek bizonyos bekezdéseket e bíróság ítéletéből írásbeli észrevételeikbe. Emellett többször utaltak a tárgyaláson a setúbali büntetőbíróság elsőfokú ítéletére. Azt állítják, hogy valójában mindkét bíróság, miután megvizsgálta a benyújtott bizonyítékokat, azt állapította meg, hogy a vád *nem* bizonyította, hogy sor került a jogellenes behozatalra, ami szöges ellentéte annak, ami az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban szerepel.

32. Ehhez hasonlóan a Bizottság és kisebb mértékben a holland kormány is jelezte észrevételében, hogy az a feltevés, amelyen a harmadik és negyedik kérdés látszólag alapul (vagyis, hogy a csempészet bűncselekménye vonatkozásában az áruk jogellenes behozatalát és Közösségen kívüli eredetét *nem* állapították meg) nyílt ellentmondásban van az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban szereplő, fent ismertetett ténymegállapításokkal. [13]

33. A setúbali büntetőbíróság és a portugál Supremo Tribunal ítéletének [14] tanulmányozása után világos számomra, hogy az előzetes döntéshozatalra utaló határozat homályos, és oly módon összegzi a tényeket, hogy az nyilvánvalóan ellentétes az említett dokumentumokkal. Az ítéletekből úgy tűnik, hogy a portugáliai eljárás terheltjeit egy tényállás – nevezetesen több különböző olajfajta Portugáliába való többszöri behozatala – alapján négy különböző bűncselekménnyel vádolták. E bűncselekmények közül a setúbali büntetőbíróság kettőt első fokon külön végzésében elévültnek nyilvánított. Úgy tűnik, hogy a portugáliai eljárás terheltjeit első fokon felmentették a másik két vádpont alól, azzal az indokkal, hogy a vád nem bizonyította a szükséges tényeket. A portugál Supremo Tribunal a fellebbezések után mindkét döntést helybenhagyta. Ugyanakkor az iratokból nem derül ki, hogy a két felmentés szigorúan vett büntetőeljárás eredménye volt-e, vagy a párhuzamosan folyó polgári eljárásoké, amelyek során ugyanezen bíróságok a terheltek esetleges polgári jogi felelősségét vizsgálták. [15]

34. Ugyanakkor nem gondolom, hogy a kérdéseket elfogadhatatlannak kellene nyil-

13 – Lásd a fenti 17–19. pontot.

14 – Mindkettőt megfelelően benyújtották a Bíróság Hivatalához, a nemzeti bírósági iratok részeként.

15 – Ezen a ponton szeretném világossá tenni, hogy érvelésem azon az előfeltevésen alapul, amely szerint az SMVE 54. cikke csak a nemzeti büntetőeljárások során hozott döntésekre vonatkozik, a polgári eljárások során hozott döntésekre viszont nem terjed ki.

vánítani. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint kizárólag a kérdést előterjesztő bíróság feladata, hogy meghatározza azon kérdések tárgyát, amelyeket az EK 234. cikk alapján a Bíróság elé kíván terjeszteni. [16] A nemzeti bíróság jelezte, hogy segítséget igényel az SMVE 54. cikkében foglalt *ne bis in idem* elvének bizonyos aspektusaival (1., 2. és 3. kérdés), illetve azzal kapcsolatban, hogy mit jelent a „szabad forgalomban levő áruk" fogalma az EK 24. cikk alkalmazásában (4. kérdés). Nyilvánvaló, hogy az első három kérdés megfelelő; és az sem zárható ki egyértelműen, hogy a negyedik kérdés megválaszolása releváns lehet a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyó büntetőeljárások egyes részei tekintetében.

35. Ennek megfelelően úgy vélem, hogy mindegyik kérdés elfogadható és megválaszolandó.

Az ügy érdeméről

A Bíróság jelenlegi ítélkezési gyakorlata a *ne bis in idem* elvével összefüggésben

36. Mindezidáig a Bíróság három ítéletben értelmezte az SMVE 54. cikkében foglalt *ne bis in idem* elvét: a Gözütok és Brügge egyesített ügyekben, [17] a Miraglia-ügyben, [18] valamint a Van Esbroeck-ügyben hozott ítéletekben. [19]

37. A Bíróság emellett a közösségi jog más területein is értelmezte a *ne bis in idem* alapelvét. [20] Az elv legszélesebb körű alkalmazására az EK versenyjogában alkalmazott közösségi szankciókkal kapcsolatban került sor. [21] A jelen ügyben ezek közül az ügyek közül a Vinyl Maatschappij-ügyben [22] és a „cement"-ügyben [23] hozott ítéletek a leginkább relevánsak.

16 – Lásd többek között a C-380/01. sz. Gustav Schneider-ügyben 2004. február 5-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-1389. o.) 21. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot.

17 – A C-187/01. és C-385/01. sz. egyesített ügyekben 2003. február 11-én hozott ítélet (EBHT 2003., I-1345. o.).

18 – A C-469/03. sz. ügyben 2005. március 10-én hozott ítélet (EBHT 2005., I-2009. o.).

19 – A C-436/04. sz. ügyben hozott ítélet (EBHT 2006., I-2333. o.) Az ítéletet 2006. március 9-én hozták meg. Emellett 2006. június 8-án Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok előterjesztette indítványát a C-150/05. sz. Van Straaten-ügyre vonatkozóan, amelyben az SMVE 54. cikkében foglalt *ne bis in idem* elv egy másik aspektusát vizsgálta.

20 – Az elv első alkalmazására a 18/65. és 36/65. sz., Gutmann kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletben (EBHT 1967., 61. o.) került sor, az EK-tisztviselők fegyelmi ügyeinek összefüggésében.

21 – Lásd többek között a T-236/01., T-239/01., T-244/01–T-246/01., T-251/01. és T-252/01. sz., Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. április 29-én hozott ítélet (EBHT 2004., II-1181. o.) 130. pontját és az utána következő pontokat, amelyben megtalálható a Bíróság ítélkezési gyakorlatának összefoglalása az elv alkalmazásáról a közösségi jog ezen területén.

22 – Hivatkozás a fenti 10. sz. lábjegyzetben.

23 – A C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P. sz., C-213/00. P. sz., C-217/00. P. sz. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-123. o.) („cement"-ügy).

Az SMVE 54. cikkével kapcsolatos ítélkezési gyakorlat

38. A Gözütok és Brügge egyesített ügyekben a Bíróságnak arra a kérdésre kellett válaszolnia, hogy az SMVE 54. cikkében foglalt *ne bis in idem* elve alkalmazható-e olyan nemzeti eljárásokra, amelyekben a jogvita „bíróságon kívüli rendezésére" került sor, vagyis ahol a vádhatóság egyéb igazságügyi szervek közreműködése nélkül egyoldalúan ajánlatot tesz a büntetőeljárás megszüntetésére, amennyiben a terhelt bizonyos feltételeknek, különösen a pénzbírság megfizetésének eleget tesz. A feltételek elfogadása esetén ugyanazon tényállás miatt nem folytatható büntetőeljárás a nemzeti jog szerint.

39. A Bíróság igenlően válaszolta meg ezt a kérdést. A Bíróság szerint „amennyiben az alapügyekben szereplőkhöz hasonló eljárás következményeként a büntetőeljárás lefolytatásának lehetősége elenyészik, az érintett személyt úgy kell tekinteni, mint akinek a terhére rótt cselekményt az SMVE 54. cikke értelmében »jogerősen elbírálták«" [24].

40. A Bíróság a következőkkel indokolta döntését.

41. Első lépésben megállapította, hogy az „ilyen típusú eljárás [...] *szankcionálja* az eljárás alá vont személy terhére rótt jogellenes magatartást." [25]

42. Második lépésben úgy ítélte meg, hogy az a tény, hogy bíróság nem vett részt az eljárásban, „nem kérdőjelezi meg ezt az értelmezést, mivel ezeknek az eljárási és alakszerűségi elemeknek nincs kihatásuk az eljárás [...] jogkövetkezményeire, amelyeket az SMVE 54. cikkének kifejezetten eltérő rendelkezése hiányában az ugyanezen rendelkezés által előírt *ne bis in idem* elvének alkalmazásához elegendőnek kell tekinteni" [26].

43. Harmadik lépésben a Bíróság rámutatott, hogy az SMVE 54. cikke alkalmazásának nem volt feltétele a nemzeti büntetőjogok előzetes harmonizációja: „sem az Európai Unióról szóló szerződés büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködésről szóló VI. Címének, [...] sem a Schengeni Megállapodásnak, sem magának az SMVE-nek nincs egyetlen olyan rendelkezése sem, amely az SMVE 54. cikkének alkalmazását a tagállamoknak a további büntetőeljárást kizáró eljárásokra vonatkozó

24 – 30. pont.

25 – 29. pont (kiemelés tőlem).

26 – 31. pont.

büntetőjogi szabályai harmonizációjától, vagy akár csak közelítésétől tenné függővé" [27].

44. Negyedik lépésben a Bíróság kiemelten hangsúlyozta az SMVE 54. cikkét megalapozó kölcsönös bizalom elvét. Ez az elv szükségképpen feltételezi, hogy „a tagállamok kölcsönös bizalommal viseltetnek egymás büntető igazságszolgáltatási rendszerei iránt, illetve hogy mindegyikük elfogadja a másik tagállamban érvényben lévő büntető jogszabályok alkalmazását, még akkor is, ha saját nemzeti jogának alkalmazása eltérő eredményre vezetne". [28]

45. Ötödik lépésben a Bíróság úgy ítélte meg, hogy az elfogadott értelmezés „az egyetlen olyan értelmezés, amely az érintett tagállamokban eltérő eljárásjogi és a tisztán formai szempontokkal szemben a rendelkezés tárgyát és célját helyezi előtérbe, és biztosítja az elv hatékony érvényesülését." [29]

46. Végül a Bíróság hangsúlyozta az EU-Szerződés integrációs célkitűzéseit. Emlékeztetett arra, hogy „az Európai Unió azt a célt tűzte ki maga elé, hogy az Unió fenntartása és fejlesztése a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló olyan térségként valósuljon meg, ahol biztosított a személyek szabad mozgása", valamint, hogy „az SMVE 54. cikkét magában foglaló schengeni vívmányoknak az Európai Unió keretein belül történő megvalósításának célja az európai integráció elmélyítése, és különösen annak lehetővé tétele, hogy az Unió még gyorsabban a szabadság, a biztonság és az igazságosság (fenntartandó és fejlesztendő) térségévé válhassék" [30]. Ennek alapján „az SMVE 54. cikke, amelynek célja annak elkerülése, hogy valaki ellen a szabad mozgáshoz való jogának gyakorlása következtében ugyanazon cselekmény alapján több tagállamban is büntetőeljárást lehessen indítani, csak abban az esetben képes hatékonyan elősegíteni az említett cél teljes megvalósulását, amennyiben alkalmazást nyer azon határozatok vonatkozásában is, amelyek egy tagállamban a büntetőeljárást végleges jelleggel szüntetik meg, még ha e határozatokat bírósági közreműködés nélkül hozzák is meg, illetve ha ezek nem is öltik bírósági határozat formáját" [31].

47. Jelzem ugyanakkor, hogy a döntés meghozatala során a Bíróság figyelembe vette, hogy a szóban forgó eljárásokat korlátozott körben alkalmazták, és rendszerint csak nem súlyos bűncselekmények esetében. [32] Emellett hangsúlyoznám, hogy a Bíróság elemzésének kiindulópontja az volt, hogy vizsgált rövidített eljárások ténylegesen *büntették* a szóban forgó jogellenes magatartást. [33]

27 – 32. pont.
28 – 33. pont.
29 – 35. pont.
30 – 36. és 37. pont.
31 – 38. pont.
32 – 39. pont
33 – Lásd a fenti 41. pontot.

48. A Miraglia-ügyben a Bíróságnak az SMVE 54. cikke egy másik aspektusát kellett vizsgálnia. Azt állapította meg, hogy az „olyan bírósági határozat, amelyet azt követően hoztak, hogy az ügyészség – bármiféle érdemi értékelés nélkül – pusztán azon az alapon határozott a büntetőeljárás folytatásának mellőzéséről, hogy egy másik tagállamban ugyanazon terhelt ellen ugyanazon cselekmények alapján büntetőeljárás indult, nem minősül az illető személy ügye – az SMVE 54. cikke értelmében vett – jogerős elbírálásának." [34] Ennek megfelelően a *ne bis in idem* elve nem alkalmazandó.

49. A Bíróság érvelése a Miraglia-ügyben hasonló volt a Gözütok és Brügge egyesített ügyekben hozott ítéletben alkalmazott érveléshez, azonban ellentétes következtetésre vezetett. A Gözütok és Brügge egyesített ügyekben hozott ítéletben a Bíróság azt mondta ki, hogy értelmezése az egyetlen olyan értelmezés, „az egyetlen olyan értelmezés, amely az érintett tagállamokban eltérő eljárásjogi és a tisztán formai szempontokkal szemben [az SMVE 54. cikke] tárgyát és célját helyezi előtérbe, és biztosítja az elv hatékony érvényesülését." [35] A Gözütok és Brügge egyesített ügyekben hozott ítélettel szemben azonban a Miraglia-ügyben a Bíróság előnyben részesítette a bűncselekmény megbüntetésének szükségességét, és kisebb hangsúlyt fektetett a személyek szabad mozgásának előmozdítására. Kimondta, hogy „[az SMVE 54. cikkének] az alapügyben vitatotthoz hasonló, büntetőeljárást megszüntető határozatra való alkalmazása azzal a következménnyel járna, hogy *megnehezítené vagy akár megakadályozná* az érintett tagállamokban *bármilyen joghátrány kiszabásának konkrét lehetőségét* a terheltnek felrótt *jogellenes magatartás* alapján" [36]. A Bíróság hangsúlyozta, hogy „az említett megszüntető határozatot a tagállam igazságügyi hatóságai a terhelt *jogellenes cselekménye bármiféle elbírálásának* hiányában hozták." [37] Azt követően megállapította, hogy „egy másik tagállamban az ugyanazon cselekmények miatt lefolytatandó büntetőeljárás megindítása akadályba ütköznék, holott éppen ennek a büntetőeljárásnak a megindítása szolgálhatott volna az első tagállam ügyésze számára az eljárás megszüntetésének indokául. Egy ilyen következmény nyilvánvalóan ellentétben állna magával az Európai Unióról szóló szerződés VI. Címe rendelkezéseinek céljával, amint azt az EU 2. cikk első bekezdésének negyedik francia bekezdése tartalmazza, tudniillik, hogy »az Unió fenntartása és fejlesztése a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló olyan térségként, ahol a személyek szabad mozgásának biztosítása [...] *a bűnmegelőzésre és bűnüldözésre vonatkozó megfelelő intézkedésekkel párosul*«." [38]

50. A Van Esbroeck-ügyben hozott ítéletben a Bíróságnak tisztáznia kellett többek között az SMVE 54. cikkében szereplő „ugyanazon cselekmény" fogalmát. A kérdés azzal kapcsolatban merült fel, hogy két Szerződő

34 – 30. pont.
35 – 31. pont.
36 – 33. pont (kiemelés tőlem).
37 – 34. pont (kiemelés tőlem).
38 – Uo. (kiemelés tőlem).

Államban (Norvégiában és Belgiumban) [39] is büntetőeljárás indult ugyanazon személy ellen, ugyanazon cselekmény miatt, mégpedig kábítószerek Belgiumból Norvégiába történő jogellenes szállítása miatt. A terhelt ellen Norvégiában jogellenes anyagok *behozatala* miatt indítottak büntetőeljárást, míg Belgiumban azok *kivitele* miatt. Az előzetesen eldöntendő kérdés az volt, hogy az „ugyanazon cselekmény" fogalma kizárólag magára a történeti tényállásra vonatkozik-e, vagy azt is megkívánja emellett, hogy a tényállást ugyanabba a bűncselekmény-kategóriába sorolja mindkét jogrendszer. Másként fogalmazva, szükséges-e a „védett jogi tárgy azonossága", ahogy azt a Bíróság az EK versenyjogában alkalmazott közösségi szankciókkal kapcsolatban előírta. [40]

51. A Bíróság tágabban értelmezte a *ne bis in idem* elvét, mint korábban az EK-jogban, és megállapította, hogy a „védett jogi tárgy azonossága" nem szükséges az SMVE 54. cikkének alkalmazásához. A Van Esbroeck-ügyben kifejtettek szerint „az SMVE 54. cikke alkalmazásának egyedüli jelentőséggel bíró szempontja a történeti tényállásnak, azaz az egymáshoz elválaszthatatlanul kötődő konkrét körülmények együttesének az azonossága". [41]

52. A következtetés levonásánál a Bíróság ugyanazt az érvelést alkalmazta, mint a Gözütok és Brügge egyesített ügyekben hozott ítéletben.

53. Első lépésben az SMVE 54. cikkének szó szerinti szövegét vette figyelembe, amely csak magára a kérdéses történeti tényállásra vonatkozik, tekintet nélkül annak jogi minősítésére [42]

54. Második lépésében a Bíróság figyelembe vette a Gözütok és Brügge egyesített ügyekben hozott ítéletben alkalmazott „szabad mozgás melletti" és „kölcsönös bizalomra hivatkozó" érvelést. Rámutatott, hogy a vonatkozó szabályoknak nincs egyetlen olyan rendelkezése sem, amely az SMVE 54. cikkének alkalmazását a tagállamok büntetőjogi szabályainak harmonizációjától vagy közelítésétől tenné függővé. [43] A *ne bis in idem* elve ezzel szemben

39 – Az SMVE a „Szerződő Fél" kifejezést alkalmazza a „tagállam" helyett. A Bíróság a „tagállam" kifejezést használta, amikor az elbírált ügy tagállamokat érintett (például a Gözütök és Brügge egyesített ügyekben, illetve a Miraglia-ügyben hozott ítéletekben) és a „Szerződő Állam" kifejezést, amikor az ügyben a Schengeni Megállapodás vagy az SMVE olyan részese szerepelt, amely nem EU-tagállam (mint a Van Esbroeck-ügyben Norvégia). A Bíróság gyakorlatát követem én is.

40 – A fenti 23. sz. lábjegyzetben hivatkozott „cement"-ügyben a Bíróság megállapította, hogy a „védett jogi tárgy azonossága" egyike annak a három feltételnek, amelyeknek a *ne bis in idem* elv közösségi versenyjogban való alkalmazásához teljesülniük kell. Lásd az alábbi 58. és 155–158. pontot.

41 – 36. pont. Talán nem szerencsés, de úgy tűnik, sem a Bíróság, sem a főtanácsnok nem vette figyelembe a „cement"-ügyben hozott ítéletet a Van Esbroeck-ügy vizsgálatánál.

42 – 27. pont.

43 – 29. pont.

szükségképpen feltételezi a Szerződő Felek kölcsönös bizalmát egymás büntető igazságszolgáltatási rendszereiben. [44] Ezért az a tény, hogy ugyanazon cselekmény jogilag eltérően minősülhet két Szerződő Fél területén, nem lehet akadálya az SMVE 54. cikke alkalmazásának.

55. Harmadik lépésben a Bíróság az SMVE 54. cikkének céljára utalva megállapította, hogy a szabad mozgáshoz való jog gyakorlását hatékonyan csak az biztosítja, ha egy cselekmény elkövetője tudhatja, hogy miután valamely tagállamban elítélték, és büntetését végrehajtották, illetve esetlegesen jogerősen felmentették, anélkül mozoghat a schengeni térségben, hogy más tagállamban büntetőeljárástól kellene tartania amiatt, hogy e cselekmény ez utóbbi állam joga szerint más bűncselekménynek minősül. [45]

56. A Bíróság megállapította, hogy a nemzeti büntető jogszabályok harmonizációjának hiányában „a cselekmények jogi minősítésén vagy a védett jogi tárgyon alapuló szempont annyiféle akadályát jelentené a schengeni térségben való szabad mozgásnak, amennyi a részes állami büntetőjogrendszerek száma". [46]

A *ne bis in idem* elve közösségi versenyjogban való alkalmazásának ítélkezési gyakorlata

57. A Vinyl Maatschappij-ügyben hozott ítéletben a Bíróság megállapította, hogy a *ne bis in idem* elve „a közösségi jog alapvető elve, amelyet az EJEE 7. Kiegészítő Jegyzőkönyve 4. cikkének (1) bekezdése is tartalmaz". [47] Kimondta továbbá, hogy ez az elv „önmagában nem zárja ki az eljárás újbóli megindítását ugyanazon versenyellenes magatartás tekintetében, amennyiben az első eljárást eljárási okokból szüntették meg, *az állítólagos cselekményre vonatkozó érdemi döntés nélkül*, mivel a megszüntető határozat ilyen körülmények között *nem tekinthető »felmentésnek«, a kifejezés büntetőjogi értelmében*". [48]

58. A „cement"-ügyben hozott ítéletben a Bíróság a *ne bis in idem* elvének a közösségi versenyjogban történő alkalmazásához „hármas feltételrendszert" állított fel, mégpedig

44 – 30. pont.

45 – 34. pont.

46 – 35. pont.

47 – 59. pont, hivatkozás a fenti 10. sz. lábjegyzetben. Lásd még a fenti 19. sz. lábjegyzetben hivatkozott Van Esbroeck-ügyben hozott ítélet 40. pontját.

48 – A 62. pontban (kiemelés tőlem). Nyilvánvaló, hogy különbséget lehet és kell tenni a) a büntetőjogból kölcsönzött és a versenyjogban alkalmazott felmentés fogalma és b) a büntetőjogi felmentés fogalma között. A Bíróság láthatólag nem tette meg ezt a különbségtételt ilyen kifejezetten. A jelen ügy szintén az elévüléssel kapcsolatos, nem pedig a meghozott ítélet eljárási okokból való hatályon kívül helyezésével.

az „azonos tényállás, az azonos jogsértő és az azonos védett jogi tárgy" feltételeit. [49]

ügyben azonban a Bíróság szűkebb értelmezést alkalmazott, és előnyben részesítette a bűnüldözési és bűnmegelőzési célokat a személyek szabad mozgásával szemben.

A jelenlegi ítélkezési gyakorlat feszültségei

59. A fenti ügyek vizsgálata a Bíróságnak a *ne bis in idem* elvével kapcsolatos ítélkezési gyakorlatában két feszültséggel terhelt területre világít rá.

60. Először is bizonyos fokú ellentmondás van a Bíróság SMVE 54. cikkével kapcsolatos ítélkezési gyakorlatán *belül.*

61. A Gözütok és Brügge egyesített ügyekben, valamint a Van Esbroeck-ügyben hozott ítéletekben a Bíróság láthatólag az SMVE 54. cikkének kiterjesztő értelmezése mellett döntött, ezzel előnyben részesítve a személyek szabad mozgását illető célokat a bűnüldözésre és a közbiztonság védelmére vonatkozó célokkal szemben. A Miraglia-

62. Ezen túlmenően a Gözütok és Brügge egyesített ügyekben, valamint a Van Esbroeck-ügyben hozott ítéletekben a Bíróság hangsúlyozta az SMVE 54. cikke alapjául szolgáló „kölcsönös bizalom elvét" és a nemzeti büntető és büntetőeljárási törvények harmonizációjának hiányát nem tekintette a *ne bis in idem* elve alkalmazása akadályának. Ennek következtében a Gözütok és Brügge egyesített ügyekben egy olyan speciális eljárásra alkalmazta az elvet, amely meggátolta a további büntetőeljárás indítását az „első" tagállamban. A Miraglia-ügyben ugyanakkor a Bíróság azt mondta ki, hogy az érdemi határozat az SMVE 54. cikke alkalmazásának az előfeltétele. A Miraglia-ügyben hozott ítéletből ezért az következik, hogy az eljárás pusztán eljárási okokból történő megszüntetése az „első" tagállamban nem elégséges az SMVE 54. cikke alkalmazásához.

63. Másodszor bizonyos következetlenség van az ítélkezési gyakorlat és az SMVE 54. cikke *között,* mert az utóbbi – úgy tűnik – nem igényli az „azonos védett jogi tárgyat", hanem csak abban az esetben írja elő a *ne bis in idem* elvének alkalmazását, ha a „történeti tényállás azonos" [50] és ugyan-

49 – A fenti 23. sz. lábjegyzetben hivatkozott „cement"-ügyben hozott ítélet 338. pontja. A „hármas feltételrendszert" azóta következetesen alkalmazza az Elsőfokú Bíróság az előtte folyamatban lévő olyan versenyjogi ügyekben, amelyekben a *ne bis in idem* elvre hivatkoznak. Lásd például a fenti 21. sz. lábjegyzetben hivatkozott Tokai Carbon -ügyben hozott ítélet 130. és az azt követő pontjait, vagy újabban a T-38/02. sz., Danone kontra Bizottság ügyben 2005. október 25-én hozott ítélet (EBHT 2005., II-4407. o.) 134. és az azt követő pontjait.

50 – A fenti 19. sz. lábjegyzetben hivatkozott Van Esbroeck-ügyben hozott ítélet.

azon terheltek állnak mindkét bíróság előtt; [51] míg a *ne bis in idem* elvével, mint a „ közösségi jog alapvető elvével" kapcsolatos ítélkezési gyakorlat egy „hármas feltételrendszert" kíván meg az elv alkalmazásához, mégpedig az „azonos tényállást, az azonos jogsértőt és az azonos védett jogi tárgyat". [52]

Az első kérdés

64. Az első kérdés azt kívánja tisztázni, hogy az SMVE 54. cikkében foglalt *ne bis in idem* elvét úgy kell-e értelmezni, hogy az alkalmazandó olyan esetben, amennyiben az „első" tagállam illetékes bírósága olyan jogerős határozatot hozott (*res iudicata*), amely kizárja a további büntetőeljárás indítását bizonyos személyek ellen, azon az alapon, hogy a tagállam büntetőjoga szerint a bűncselekmény elévült.

Előzetes észrevételek

65. Az első kérdés megválaszolása előtt véleményem szerint bizonyos előzetes észrevételeket kell tenni.

Elévülési idő

66. A legtöbb kontinentális jogrendszerben az állam joga arra, hogy megindítsa a büntetőeljárást, csak bizonyos időhatárok között gyakorolható. Amennyiben a meghatározott idő eltelt, a bűncselekmény elévül a vonatkozó jogszabályok szerint. Amennyiben az illetékes bíróság jogerős ítéletében kimondja, hogy a bűncselekmény elévült, az ügy ítélt dologgá (*res iudicata)* válik. Ugyanabban a tagállamban a vádlott ellen ugyanazon cselekmény miatt nem folytatható büntetőeljárás.

67. Az elévülési időket a bűncselekmény súlyosságához képest állapítják meg. Ugyanakkor jelentős különbség van a tagállamok között a nagyjából azonos bűncselekmények elévülési idejei között. [53]

68. Ezzel szemben az angol, skót és ír jogrendszerekben a büntetőeljárásnak rendszerint nincs időbeli korlátja. [54]

51 – Lásd az alábbi második kérdésre adott választ (121–124. pont).

52 – A fenti 23. sz. lábjegyzetben hivatkozott „cement"-ügyben hozott ítélet.

53 – Például Franciaországban a súlyos bűncselekmények (bűntettek) tíz év alatt évülnek el, a vétségek („délits") öt év alatt, míg a kis jelentőségű jogsértések („contraventions" – kihágások/szabálysértések) egy év alatt. Spanyolországban attól függően, hogy milyen büntetés vagy szankció kapcsolódhat hozzájuk, a bűncselekmények (a fogalmat általánosságban alkalmazva) húsz, tizenöt, tíz, öt vagy három év alatt évülnek el.

54 – Vannak azonban bizonyos kivételek. Például a 2003-as Sexual Offences Acttel történő hatályon kívül helyezéséig a 16 év alatti nők sérelmére elkövetett jogellenes szexuális cselekmények 12 hónap alatt évültek el (az elévülési idővel kapcsolatos vitához lásd a Lordok Háza Regina kontra J (fellebbező) ügyben hozott ítéletét [UKHL 2004. 42. o.]). Nyilvánvaló, hogy az általános elévülés hiánya nem zárja ki az olyan elvek alkalmazását, mint az eljárással való visszaélés, amely bizonyos körülmények között korlátozza a bűnüldöző hatóságokat az eljárás megindításában, ezzel eltérő gondolatmenet mentén ugyanarra a gyakorlati eredményre jutva.

69. Az elévülést, mint általános elvet tehát nem minden tagállam büntetőjogrendszere ismeri el.

70. Több ok is felhozható amellett, hogy az állam büntetőhatalmának időbeli korlátot állítsunk. Például az, hogy meghatározott számú év elteltével a társadalmi békét jobban szolgálja, ha a múltat nem bolygatják, mintha ismét feléledne az a társadalmi nyugtalanság, amelyet az állítólagos bűncselekmény okozott. Amennyiben az állam hanyagságból nem állította bíróság elé a terheltet meghatározott időn belül, ez megalapozza azt, hogy a társadalom joga elenyésszen az érintett megbüntetésére. Végül pedig, gyakorlati szinten minél több idő telik el az állítólagos bűncselekmény elkövetése óta, valószínűleg annál nehezebb megbízható bizonyítékokat szerezni és tisztességes tárgyalást tartani.

71. A felsorolt okok a büntető igazságszolgáltatás hatékony működésével, illetve általánosabban a közérdek figyelembevételével kapcsolatosak.[55]

A *ne bis in idem* elve mögött meghúzódó okfejtés

72. A *ne bis in idem* elve ezzel szemben egy másik okfejtésen alapul. Az elvet, amelynek eredete a nyugati jogrendszerekben a klaszszikus időkre vezethető vissza[56], főként

55 – Az elv és a mögötte meghúzódó okfejtés kritikai tárgyalására lásd általában Merle, A. és Vitu, A.: *Traité de Droit Criminel, Tome II, Procédure Pénale*, 4. kiadás, 1979., 46. és az utána következő pontok, valamint az ott hivatkozott szakirodalmat.

56 – Az elvre való utalások közül a legkorábbiak között található Démoszthenészé, aki kijelenti, hogy „a törvény tiltja, hogy ugyanaz az ember ugyanazért kétszer álljon bíróság elé" (Leptinész elleni beszéd Kr. e. 355., Demosthenes I., fordította: Vince, J. H., Harvard University Press, 1962.), illetve a római jogban is megjelenik, Justinianius *Corpus Iuris Civilis*-ében (Dig. 48. 2.7.2 és Cj. 9.2., Kr. u. 529–534.). A hasonló elv első feljegyzett megjelenése a *common law*-ban a XII. századból származik, Thomas Becket püspök és II. Henrik vitájában. Becket érvelése szerint az egyházi bíróságok által elítélt klerikusok mentesülnek a király bíróságai által kiszabott további büntetéstől, mivel az ilyen további világi büntetés megsértené az egyházjog kétszeres büntetésre vonatkozó tilalmát (ami Szent Jeromos Kr. u. 391-ben írt kommentárján alapul, amely szerint „Isten nem ítél kétszer ugyanazon bűnért"). A királyi bírák, feltehetően azért, mert Becketet, miután a király lovagjai meggyilkolták a canterburyi székesegyházban, általános tisztelet övezte (később szentté is avatták), illetve II. Henrik Becket sírján gyakorolt végső bűnbánata következtében, jogelvként kezdték alkalmazni ezt a mondatot. Az elv történetével kapcsolatban lásd általában Sigler, J.A.: „A History of Double Jeopardy" (1963.) 7 *American Journal of Legal History* 283. Az elv angol jogbeli történetével kapcsolatban lásd még Friedland, M.: *Double Jeopardy*, 1969., OUP, 5–15. o. és McDermott, P.: *Res Judicata and Double Jeopardy*, Butterworths, 1999., 199–201. o.

(azonban nem kizárólagosan) [57] úgy tekintették, mint olyan eszközt, amely az állam büntetőhatalmával való esetleges visszaélésekkel szemben védi az egyént. [58] Az államnak nem lehet joga arra, hogy ismételten megpróbáljon elítéltetni egy egyént valamely bűncselekményért. Amennyiben valamennyi szükséges garancia mellett lezajlott a tárgyalás, és értékelték az egyénnek a társadalommal szemben esetlegesen fennálló vétkét, az állam nem teheti ki őt egy újabb per megpróbáltatásainak (vagy ahogy az angol-amerikai jogrendszer megfogalmazza, nem tehető ki „kétszeres fenyegetésnek"). [59] Ahogy azt Black főbíró (Justice) az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságán tömören megfogalmazta, „az alapul szolgáló gondolat [...] az, hogy az államnak, a maga erőforrásaival és hatalmával, nem szabad lehetővé tenni, hogy ismételt kísérleteket tegyen valamely személy elítéltetésére egy állítólagos bűncselekmény miatt, ezzel zaklatásnak, költségeknek és megpróbáltatásoknak kitéve őt, valamint arra kényszerítve, hogy az állandó szorongás és bizonytalanság állapotában éljen, fokozva annak lehetőségét, hogy ártatlansága ellenére bűnösnek találják". [60]

73. A jog ahhoz, hogy senki ellen ne indítsanak büntetőeljárást kétszer ugyanazon bűncselekmény miatt, alapvető emberi joggá vált, amelyet védeni kell az állam büntetőhatalmával szemben, és számos nemzetközi egyezménybe is beiktatták. [61]

74. A *ne bis in idem* elve mögött meghúzódó okfejtés ugyanakkor feltételezi, hogy a társadalomnak egyszer minden lehetősége megvolt arra, hogy azt az egyént, akit bűncselekmény elkövetésével gyanúsít, felelősségre vonja.

75. Ez egyfelől csak akkor állhat fenn, ha érdemi tárgyalásra került sor, és a terhelt magatartását a társadalom kijelölt képviselői megvizsgálták. Ezt a nézetet alátámasztja az EJEE 7. Kiegészítő Jegyzőkönyve 4. cikkének (2) bekezdése, amely szerint lehetőség van egy ügy ismételt megnyitására az érintett állam jogának és büntetőeljárásának megfelelően, ha bizonyítékok vannak arra, hogy

57 – Ahogy Spanyolország kifejtette észrevételeiben, az elv emellett arra készteti a rendőrséget és a vádhatóságot, hogy a lehető leghatékonyabban készítsék elő és vigyék az ügyeket. E tekintetben lásd Wils, W.P.J.: „The principle of *ne bis in idem* in EC antitrust enforcement: a legal and economic analysis", (2003.) World Competition 26(2), 131., és különösen 138. o. A büntetőeljárások véglegességének elve szintén alátámasztja a *ne bis in idem* elvét. A véglegesség értéke ugyanakkor szorosan kötődik az elv mögött meghúzódó fő gondolathoz, nevezetesen az egyén védelméhez az állam büntetőhatalmával szemben. Ezzel kapcsolatban lásd a Law Commission (jogi bizottság) *Double Jeopardy and Prosecution Appeals* c. jelentésének (2001. március) 37–38. oldalát, amely a www.lawcom.gov.uk oldalon érhető el.

58 – A *ne bis in idem* elve mögött mind a common law, mind a kontinentális jogrendszerekben meghúzódó okfejtésre vonatkozó vitával kapcsolatban lásd Friedland fenti 56. sz. lábjegyzetben hivatkozott művének 3–5. oldalát, McDermott fenti 56. sz. lábjegyzetben hivatkozott művének 21. és 22. fejezetét. Egy újabb, alapos vita található a Law Commission 57. sz. lábjegyzetben hivatkozott 2001. márciusi jelentésében.

59 – Az elképzelést az Egyesült Államok Alkotmányának Ötödik Kiegészítése például így írja le „senkit nem lehet ugyanazon bűncselekményért kétszer életét vagy testi épségét fenyegető eljárás alá vonni".

60 – Green kontra Egyesült Államok (1957) 355 U.S. 184, 187–188. o., amelyre Friedland az 56. sz. lábjegyzetben hivatkozott műve 4. oldalán hivatkozik.

61 – Lásd a fenti 13. pontot és a vonatkozó lábjegyzetet.

új, vagy újólag feltárt tények, vagy az eljárás alapvető hibái kihatással voltak a meghozott ítéletre. [62] Másként fogalmazva a társadalomnak alapesetben egy lehetősége van a terhelt elleni perre, azonban (kivételes esetben) jogosult egy „újabb kísérletre" az első felmentés után, ha a) (lényeges) új tény merül fel vagy b) a terhelt magatartását nem értékelték megfelelően az első büntetőeljárás során. Közösségi szempontból a 7. Kiegészítő Jegyzőkönyv 4. cikkéről nyugodtan állítható, hogy a *ne bis in idem* elve, mint alapvető emberi jog legmagasabb szintű jogi kifejeződését tartalmazza.

76. Az alternatív vélemény szerint a társadalom lehetőségét arra, hogy a terheltet felelősségre vonja, a társadalom által saját maga számára meghatározott elévülési idő korlátozza, és nem számít, ha bármilyen okból nem került sor „érdemi" tárgyalásra. Bár tiszteletben tartom e megközelítés gondolati következetességét, úgy vélem, hogy súlyos aggodalmakat keltene az SMVE multinacionális, számos társadalomból összetevődő világában. Egy „társadalom" vonatkozásában valóban ésszerű azt mondani, hogy maga a társadalom mondott le az elszámoltatásról X év elteltével. Ugyanez az érv azonban kevésbé tűnik ésszerűnek, ha tizenhét társadalomban alkalmazzák azt, vagyis a schengeni vívmányokat teljes körűen alkalmazó tizenhárom tagállamban, továbbá Izlandon és Norvégiában, mint az SMVE Szerződő Feleiben, valamint az Egyesült Királyságban [63] és Írországban, [64] többek között az SMVE 54–58. cikke vonatkozásában. [65]

77. Ennek következtében úgy tűnik számomra, hogy a jelen ügy lényege jogi szempontból annak eldöntése, hogy a büntetőeljárás azon az alapon történő megszüntetése, hogy a bűncselekmény elévült, azt is jelenti-e, hogy az érintett személyt az SMVE 54. cikke értelmében „fenyegetés" alá vonják, ezzel feljogosítva őt arra, hogy

62 – Hasonló kivételek léteznek a legtöbb tagállam jogrendszerében.

63 – Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságának a schengeni vívmányok egyes rendelkezéseinek alkalmazásában való részvételére vonatkozó kéréséről szóló 2000. május 29-i 2000/365/EK tanácsi határozat (HL 2000. L 131., 43. o.; *magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 1. kötet, 178. o.*) 1. cikke és a schengeni vívmányok rendelkezései egyes részeinek Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága által való alkalmazásáról szóló, 2004. december 22-i 2004/926/EK tanácsi határozat (HL 2004. L 395., 70. o.).

64 – Írországnak a schengeni vívmányok egyes rendelkezései alkalmazásában való részvételére vonatkozó kéréséről szóló 2002. február 2-i 2002/192/EK tanácsi határozat (HL 2002. L 64., 20. o.; *magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 211. o.*) 1. cikke. A vonatkozó rendelkezéseket azonban egy újabb tanácsi határozatnak hatályba kell léptetnie.

65 – Amikor Svájc és az EU 2004-ben csatlakozott tagállamai teljes mértékben alkalmazzák a schengeni vívmányokat, a büntetőjogi megközelítések eltérése nyilvánvalóan nőni fog. Lásd még az alábbi 108–114. pontot.

gyakorolja azt az alapvető jogát, hogy *„bis" „in idem"* ne vonják felelősségre. Ahogy azt a továbbiakban kifejtem, úgy vélem, hogy nem ez a helyzet, *kivéve* ha a határozat olyan eljárás eredménye, amelyben az ügy érdemét is elbírálták. Az érintett személyt csak ebben az esetben „vonták fenyegetés alá", tehát csak ilyenkor hivatkozhat az SMVE 54. cikkére. [66]

A *ne bis in idem* elvének hatálya

78. Bár a *ne bis in idem* elve mögött meghúzódó okfejtés általánosan elismert, és bár (ahogy az várható) néhány változata létezik az SMVE Szerződő Államainak jogrendszerében, illetve a legfejlettebb jogrendszerekben általában, már egy rövid összehasonlító vizsgálat alapján is nyilvánvaló, hogy nincs egységes, valóban közös meghatározás arra, hogy mit jelent pontosan az elv, mire terjed ki a hatálya, mikor nem lehet alkalmazni, stb. [67]

79. Mi sem bizonyítja jobban a közös, alapul szolgáló megközelítés hiányát közösségi környezetben, mint azon különböző jogalkotási intézkedéseknek és kezdeményezéseknek a kudarca, amelyeket az SMVE 54. cikkében foglalt elv hatályának megállapítása céljából az EU-Szerződés VI. Címe alapján a közösségi intézmények és a tagállamok elfogadtak. [68]

66 – Lásd az alábbi 92–96. pontot. A fenti 19. sz. lábjegyzetben hivatkozott Van Straaten-ügyre vonatkozóan előterjesztett indítványában Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok azt is javasolja, hogy a *ne bis in idem* elvet akkor alkalmazzák, ha a felmentés érdemi vizsgálaton alapult (65. és 67. pont). A Bizottságnak a joghatósági összeütközésekről, valamint a kétszeres büntetés tilalmának *(ne bis in idem)* elvéről szóló Zöld Könyve (COM(2005) 696 végleges) pontosan ezt a kérdést teszi fel az 54–56. pontban.

67 – Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata is ellentmondásos a 7. Kiegészítő Jegyzőkönyv 4. cikke (1) bekezdésében foglalt elv pontos hatályát illetően, különösen arra vonatkozóan, hogy pusztán csak a történeti tényállás azonossága szükséges vagy a védett jogi tárgy azonossága is. Erről lásd Repki bíró különvéleményét, 1998. július 30-i 25711/94. sz., Oliveira kontra Svájc ítélet, Ítéletek és Határozatok Tára 1998-V. Az elv transznacionális ügyekben való alkalmazásának nehézségeiről lásd általában Vervaele 9. sz. lábjegyzetben hivatkozott művét, valamint Van den Wyngaert, C. és Stessens, G.: „The international *non bis in idem* principle: resolving the unanswered questions" (1999., *International and Comparative Law Quarterly*, 48. kötet) c. művének 779. oldalát. A Bizottság 66. sz. lábjegyzetben hivatkozott Zöld Könyve részletesen tárgyalja a *ne bis in idem* elv közösségi kontextusban való alkalmazásának nehézségeit.

68 – Ennek következtében a fenti 8. sz. lábjegyzetben említett, kétszeres büntethetőségről szóló 1987-es megállapodás megfelelő számú ratifikáció hiányában soha nem lépett hatályba. Újabban a 1999-ben Tamperében tartott Európai Tanács kérte fel a Tanácsot és a Bizottságot, hogy 2000 decemberéig fogadjanak el egy olyan intézkedési programot, amely végrehajtja a bírósági határozatok kölcsönös elismerésének elvét mind büntető-, mind polgári ügyekben. A program 24 homályosan megfogalmazott intézkedést javasolt, fontossági sorrendben. A javasolt intézkedések, köztük a *ne bis in idem* végrehajtása nem történt meg. 2003-ban a Bíróság Gözütok és Brügge egyesített ügyekben hozott ítélete nyomán a görög elnökség előterjesztett egy, a *„ne bis in idem"* elvének alkalmazásáról szóló tanácsi kerethatározatra irányuló kezdeményezést (HL 2003. C 100., 24. o.). Ennek célja az volt, hogy a tagállamok számára közös jogi szabályozást nyújtson a *ne bis in idem* elvével kapcsolatban, biztosítandó mind a szabályok értelmezése, mind pedig tényleges alkalmazásuk egységességét. A tagállamok mindezidáig nem fogadták el a tanácsi kerethatározatot.

A ne bis in idem, *mint a közösségi jog* sui generis *elve*

80. Mindennek folytán szinte elkerülhetetlen, hogy a közösségi jog szempontjából a *ne bis in idem* elvét (amely, ahogy arra a Bíróság a Vinyl Maatschappij-ügyben hozott ítéletében rámutatott, a közösségi jog alapvető elve) ne önálló, *sui generis* elvként értelmezzék. A Szerződés módosítására vagy másodlagos közösségi jogalkotásra irányuló kezdeményezés hiányában a Bíróság finomította és fejlesztette az elvet, a közösségi jog hasonló kulcsfogalmaira vonatkozó „értelmezési monopóliuma" gyakorlása során.[69] Az elv konkrét alkalmazása különböző területeken (legyen az a versenyjog vagy az SMVE 54. cikke) egy közös értelmezés magját kell, hogy képezze annak a közösségi jogrendben megjelenő tartalma (vagy kívánt tartalma) tekintetében.

81. Az az elgondolás, hogy a *ne bis in idem* elvét közösségi környezetben önálló elvnek tekintsék, megítélésem szerint nem túlságosan kockázatos. Az EU egy új jogrendszert képez,[70] az európai integrációs folyamat pedig egyedülálló nemzetközi szerveződés. Ebben az SMVE 54. cikke az egyik első kísérlet a *ne bis in idem* elvének multilaterális alkalmazására transznacionális környezetben.[71] Ezért természetesnek tűnik, hogy az elv meghatározása sajátos természetű, és az által a szupranacionális környezet által igényelt jellegzetességekhez alkalmazkodik, amelyben alkalmazni fogják.

A személyek szabad mozgása, továbbá a bűnözés elleni küzdelemre, valamint „a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségben" magas szintű biztonság nyújtására vonatkozó követelmények egyensúlyba hozása

69 – Ezt a megfogalmazást alkalmazta a néhai Mancini bíró „The free movement of workers in the case-law of the ECJ" című művében, megjelent: *Constitutional Adjudication in EC and National Law*, Curtin, D. és O'Keefe, D. (szerk.), 1992., Butterworths, 67. o. A Bíróság a kezdetektől fogva közösségi meghatározásokat nyújtott az EK-Szerződés kulcsfogalmaira. Lásd például a „munkavállaló" és a „munkavállalás" fogalmát (ezek első megjelenése a 75/63. sz., Hoekstra (született Unger) ügyben 1964. március 19-én hozott ítélet [EBHT 1964., 177. o.] 184. pontjában és az 53/81. sz. Levin-ügyben 1982. március 23-án hozott ítélet [EBHT 1982., 1035. o.] 11. pontjában). Mára állandósult ítélkezési gyakorlat, hogy „a közösségi jog egységes alkalmazásának követelményéből, valamint az egyenlő bánásmód elvéből következik, hogy a Közösség egészében önállóan és egységesen kell értelmezni a közösségi jog rendelkezéseinek fogalmait, amelyek nem tartalmaznak a jelentésüket és értelmezésüket meghatározó utalást a tagállamok jogára, és amely értelmezésnek figyelembe kell vennie a rendelkezések hátterét és az érintett jogszabály célját" (lásd többek között a C-373/00. sz. Adolf Truley-ügyben 2003. február 27-én hozott ítélet [EBHT 2003., I-1931. o.] 35. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

70 – A 26/62. sz., Van Gend en Loos-ügyben hozott ítélet (EBHT 1963., 3. o.) 12. pontja.

71 – Azokat a nemzetközi egyezményeket, amelyek az elv transznacionális környezetben történő alkalmazását szabályozzák, rendkívül alacsony számban ratifikálták. Lásd a fenti 9. sz. lábjegyzetet.

82. Végül pedig ezt a vitát olyan, tágabb összefüggésben is el kell helyezni, amely a két, egyformán alapvető és fontos gondolat közötti megfelelő egyensúlyt tartja szem előtt: e két érték a személyek szabad mozgása egyfelől, másfelől pedig a bűnözés elleni hatékony küzdelem, illetve magas szintű biztonság „a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségben".

83. Itt szeretnék emlékeztetni az EU 29. cikkre (A büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködésre vonatkozó rendelkezésekről szóló VI. Címének első rendelkezése, amelyen az SMVE 54–58. cikke is alapul), amely szerint „az Unió célja, hogy a büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés területein a tagállamok közös fellépésének kidolgozásával [...] biztosítsa a polgárok magas szintű biztonságát egy olyan térségben, amely a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapul." Vagyis, bár a személyek szabad mozgásának biztosítása természetesen fontos, a „magas szintű biztonság" megvalósítása ugyancsak az. Az EU 2. cikk ugyancsak egyenlő fontossággal ruházza fel a személyek szabad mozgását, valamint a bűnmegelőzést és bűnüldözést. [72]

84. Végső soron úgy tűnik számomra, hogy a személyek szabad mozgása, bár kétségkívül fontos, nem abszolút érték. [73] Az SMVE célja a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségen *belüli* szabad mozgás megvalósítása. E folyamat szerves része a *ne bis in idem* elve *sajátos (propriae naturae)* meghatározásának megalkotása, amely lehetővé teszi a szabad mozgást a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló, magas szintű biztonságot nyújtó térségen *belül.* Természetesen szükséges volt a *ne bis in idem* elvét rögzítő rendelkezés beiktatása az SMVE-be, hiszen egy ilyen alapvető érték elhagyása súlyos hiányt eredményezett volna. Ugyanakkor az elvet nem lehet aránytalanul eltorzítani. Másként fogalmazva, megfelelő, nem pedig korlátlan hatállyal kell felruházni.

Az első kérdésre adandó válasz

85. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés megválaszolásánál a Bíróságnak határozottan el kell döntenie, hogy az eljárási elévülés (amelynek alkalmazása elvileg nem kívánja meg a terhelt ügyében való érdemi vizsgálatot) elegendő-e a *ne bis in idem* elvének alkalmazásához, vagy az elv

72 – Ahogy az a Miraglia-ügyben kifejezetten elismerésre is került (lásd a fenti 49. pontot).

73 – A hagyományos EK-Szerződés feltételei szerint ténylegesen nem abszolút érték. Az EK 39. cikk (3) bekezdése (munkavállalók), az EK 46. cikk (letelepedés) és az EK 55. cikk (szolgáltatások) kifejezetten lehetővé teszik a személyek szabad mozgása elve alóli kivételeket közrendi, közbiztonsági vagy közegészségügyi okokból. E kivételeket a Bíróság „feltétlenül érvényesítendő követelményekre" vonatkozó ítélkezési gyakorlata tovább bővítette. Lásd még az alábbi 110–112. pontot.

alkalmazásához az ügy érdemének az első büntetőeljárásban történő vizsgálata is szükséges (és ha igen, milyen mértékben). Az egyszerűség kedvéért a továbbiakban az előbbire „eljárási megközelítésként", utóbbira pedig „érdemi megközelítésként" fogok utalni.

86. A felek álláspontja röviden a következők szerint foglalható össze.

87. A spanyolországi eljárás terheltjei lényegében az eljárási megközelítés mellett foglalnak állást.

88. Ezzel szemben minden, észrevételt tevő tagállam az érdemi megközelítést fogadja el. Spanyolország, Hollandia, Lengyelország és Franciaország lényegében úgy érvel, hogy az SMVE 54. cikke csak akkor alkalmazható, ha az illetékes bíróság jogerős határozatában az ügyet érdemben elbírálta, és ítéletet hozott a terhelt büntetőjogi felelősségéről. Ez nem áll fenn, amennyiben a büntetőeljárást azért szüntették meg véglegesen, mert a bűncselekmények büntethetősége elévült. Olaszország véleménye is hasonló, amely szerint az SMVE 54. cikke csak akkor alkalmazható, ha az eljárást az alapjául szolgáló bűncselekmény elévülése miatt megszüntető jogerős határozat olyan eljárás eredménye, amely kiterjedt az ügy érdemi elbírálására és a terhelt büntetőjogi felelősségének vizsgálatára.

89. A Bizottság az eljárási megközelítés mellett áll, tisztán gyakorlati megfontolásokból. Úgy véli, hogy a tagállami szintű körülményektől függően az eljárási alapú „felmentések" vagy érdemi elbíráláson alapulnak, vagy nem. Elkerülendő azokat a nehézségeket, amelyek abból adódnának a nemzeti bíróságok számára, hogy nekik kellene eldönteniük, egy másik joghatóság alá tartozó korábbi határozat ténylegesen ilyen elbíráláson alapul-e, a Bizottság azt javasolja, hogy főszabály szerint bármilyen olyan döntést, amely ugyanazon cselekmény tekintetében a későbbi büntetőeljárást kizárja, az SMVE 54. cikk alkalmazásában jogerős ítéletnek kell tekinteni.

90. Annyiban egyetértek a Bizottsággal, hogy azon nemzeti eljárások során, amelyekben a büntetőeljárás alapjául szolgáló bűncselekmény elévülését állapítják meg, vagy megvizsgálják érdemben az ügyet, vagy nem (attól függően, hogy pontosan hogyan, mikor és mely szerv állapítja meg az elévülést). [74] Véleményem szerint ugyanakkor a büntető-

74 – Lásd az alábbi 78. sz. lábjegyzetet.

eljárás érdemi vizsgálat nélküli, az alapjául szolgáló bűncselekmény elévülése miatti megszüntetésére nem kellene alkalmazni az SMVE 54. cikkében foglalt *ne bis in idem* elvét.

91. A következő részben kifejtem azokat az indokokat, amelyek miatt úgy vélem, hogy az érdemi megközelítés az SMVE 54. cikke értelmezésének helyesebb módja. Ezután megvizsgálok számos olyan, az érdemi megközelítéssel szembeni kifogást, amelyek az eljárási megközelítés támogatóitól származnak.

A *ne bis in idem* elvével kapcsolatos érdemi megközelítés melletti érvek

92. Először is, az érdemi megközelítés jobban követi a *ne bis in idem* elvének mögött meghúzódó okfejtést. Az elv szerint az államnak csak egy lehetősége van az egyén állítólagos büntetendő magatartásának értékelésére, illetve az azzal kapcsolatos ítélkezésre. Csak az érdemi értékelést követően állítható, hogy az érintett személyt „fenyegetés" alá vonták, és hogy kivételes eseteket kivéve nem lehetséges egy második értékelés („*ne bis*") ugyanabban az ügyben („*in idem*").

93. Ezzel szemben, ahogy azt említettem, az elévülés egy másik okfejtésen alapul. A társadalom ebben az esetben nem a terheltről hoz ítéletet, hanem arról a jelentőségről, amelyet egy absztrakt bűncselekménynek tulajdonít[75] – ez államonként jelentősen eltér – illetve ezáltal arról, hogy mennyi ideig helyénvaló, hogy fennálljon az állam joga a bűncselekmény üldözésére.

94. Emlékeztetni szeretnék arra, hogy szupranacionális környezetről van szó, tehát az elv hatályának nincs általános meghatározása, és nincs közvetlenül illetékes külső hatóság sem.[76] Ebben a helyzetben úgy vélem, hogy a *ne bis in idem* elvének vonatkozásában különböző jelentést kell és lehet tulajdonítani a) a „büntetőeljárásnak a bűncselekmény elévülése miatti végleges megszüntetése" esetének és b) a további büntetőeljárásnak az egyén teljes bírósági eljárást követő „jogerős felmentése" miatti lehetetlenségének. Ez akkor is így van, ha

75 – A népirtás bűncselekménye például egyáltalán nem évül el több olyan tagállamban sem, amelyek más bűncselekményekre alkalmazzák az elévülést.

76 – Az EJEE 7. Kiegészítő Jegyzőkönyve 4. cikkének hatálya sajnos kifejezetten belföldre (vagyis a Jegyzőkönyvet aláíró államok területére) korlátozódik: lásd a 7. Kiegészítő Jegyzőkönyvhöz készült magyarázó jelentés 27. pontját. Ezért sem a hatályos szöveg, sem az Emberi Jogok Európai Bírósága által ahhoz fűzött értelmezés nem ad megfelelő iránymutatást az SMVE 54. cikkének értelmezéséhez. Ugyanez a helyzet a 1966-os polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya 14. cikkének (7) bekezdésével, amelyet ugyancsak az egyes részes államok belföldi eljárásaiban kell alkalmazni.

tisztán belső jogi szempontból mindkét eljárás ugyanarra az eredményre vezethet (a további büntetőeljárás tilalmához ugyanazon személy ellen ugyanazon cselekmény miatt).

95. Az SMVE 54. cikkében foglalt *ne bis in idem* elvének alkalmazása szempontjából szükségesnek tűnik számomra olyan tárgyalás tartása, amelynek során a terhelt magatartását a büntetőbíróság jogi szempontból érdemben megvizsgálja, következésképp ezt a magatartást értékeli. [77] Ez abban az esetben, ha jogerős érdemi határozat születik, nyilvánvalóan fennáll. Nem gondolom ugyanakkor, hogy egy formális „bűnös – nem bűnös" ítélet is szükséges lenne az elv alkalmazásához. Ez véleményem szerint túlságosan szigorú feltételekhez kötné az SMVE 54. cikke alkalmazását, és elfogadhatatlan szintre csökkentené gyakorlati jelentőségét.

96. Ezért azt javaslom, hogy a terhelt akkor is hivatkozhasson a *ne bis in idem* elvére, ha ténylegesen „fenyegetés" alá vonták, azonban az ügyet a büntetőeljárás alapjául szolgáló bűncselekmény elévülése miatt megszüntették. [78] Amennyiben a nemzeti büntetőeljárás az ügy érdemére vonatkozó vizsgálatot is tartalmazott, akkor megítélésem szerint a terheltet „fenyegetés" alá vonták. [79] Ezért hivatkoznia kell tudnia a *ne bis in idem* elvére, ugyanazon terhelt ellen ugyanazon cselekmény miatt pedig az SMVE 54. cikke értelmében ki kell zárni a további büntetőeljárást egy másik tagállamban. [80] Ez megfelel a *ne bis in idem* elve mögött meghúzódó okfejtésnek. Ebből következik, hogy amennyiben az a döntés, amely szerint a bűncselekmény elévült, *megelőz* bármilyen

77 – A jelen ügy *bírósági* határozatokat érint, így a vita is ilyen keretekben zajlik. A Gözütok és Brügge egyesített ügyekben a társadalomnak szintén megvolt a lehetősége (és élt is vele), hogy elszámoltassa a terheltet (a tárgyalást megelőző hatósági tárgyalások során felajánlották a terhelteknek, hogy amennyiben bűnösnek vallják magukat, kisebb büntetést kapnak, mint ha az ügyet rendes tárgyaláson bírálnák el, amit mindkét terhelt el is fogadott). Az elemzés ezen része nem függetleníthető attól, hogy bíróság alakszerűen részt vett-e az eljárásban.

78 – Egy rövid összehasonlító kutatás szerint még ha azt, hogy a bűncselekmény elévült, formálisan, az illetékes bíróság mondja is ki a tárgyalás elején (amennyiben a vádhatóság még a vádemelést megelőzően nem tette ezt meg), a kérdést a büntetőeljárás bármely szakaszában bármelyik fél felvetheti, akár a vallomásokat és a bizonyítást követően is. Úgy vélem, hogy az utóbbi esetben az ügy érdemi vizsgálata megtörtént, még ha alakszerű érdemi ítéletet nem is hoztak. Azt a terheltet, akivel szemben az eljárást eddig a pontig lefolytatták, nyilvánvalóan „fenyegetés" alá vonta az állam, ezért a *ne bis in idem* elvét alkalmazni kell.

79 – Tisztában vagyok vele, hogy ennek a gyakorlati jelentése nagymértékben eltérhet a különböző tagállamokban, illetve hogy a „második" tagállam bíróságának további felvilágosításokra is szüksége lehet. Ugyanakkor, ahogy azt az alábbi 117. és 118. pontban kifejtem, ezek a gyakorlati nehézségek mérsékelhetők a nemzeti büntetőbíróságok közötti együttműködés létező eszközeinek felhasználásával. Lehetséges az is, hogy a nemzeti büntetőjog meghatározza, hogy a terhelt mikortól fogva kerül „fenyegetés" alá. Ez a helyzet az Egyesült Államokban is, ahol a fenyegetés esküdtszéki tárgyalás esetén az esküdtszék kiválasztásával és felesketésével áll be. Ezt a szabályt az ötödik alkotmánykiegészítésben szereplő kétszeres büntethetőségi elv magjához tartozónak ítélik. Lásd Crist kontra Bretz (1978) 437 U.S. 28. A tárgy common law környezetben betöltött szerepével kapcsolatos vitáról lásd Friedland 56. sz. lábjegyzetben hivatkozott művének 2. és 3. fejezetét.

80 – A jelen ügyre vonatkozó elemzésem szándékosan korlátozódik az elévülésre. A Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok által a Van Straaten-ügyre vonatkozóan előterjesztett indítvány (lásd a fenti 19. sz. lábjegyzetet) 65. pontjában kifejtett feltevések részletes vizsgálatát mellőzve jelzem, hogy nem osztom azt az álláspontot, amely szerint az általa felsorolt összes példa szükségképpen az ügy érdemi elbírálásával járna, ezzel feljogosítva a terheltet arra, hogy a *ne bis in idem* elvére hivatkozzon.

érdemi vizsgálatot, és a büntetőeljárás végleges megszüntetésével jár, ez nem tartozik a *ne bis in idem* elvének hatálya alá. [81]

97. Másrészt az érdemi megközelítés megfelelőbb egyensúlyt tesz lehetővé a két elérendő cél között; ezek egyfelől a személyek szabad mozgásának előmozdítása, másfelől annak biztosítása, hogy a szabad mozgáshoz való jogot egy olyan térségben gyakorolják, amely a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapul, ugyanakkor magas szintű biztonság és a bűnözés hatékony kontrollja jellemzi. Ahogy azt jeleztem, [82] sem az EU 2. cikk, sem az EU 29. cikk nem helyezi a személyek szabad mozgását a bűnüldözés és bűnmegelőzés, illetve a magas szintű biztonság megvalósítása elé. A Miraglia-ügyben hozott ítéletben a Bíróság valójában az utóbbiakat helyezte az előbbi elé. A két alapvető cél közötti egyensúly megvalósítása érdekében úgy vélem, hogy annak a személynek, akivel szemben azért szüntették meg az ügy érdemi vizsgálata *nélkül* a büntetőeljárást valamely tagállamban, mert a bűncselekmény elévült, az SMVE 54. cikkének alkalmazása nem szolgálhat a javára.

98. Harmadrészt úgy gondolom, hogy az érdemi megközelítés nem csupán a *ne bis in idem* elve lényegének logikus alkalmazása, hanem azt a Bíróság eddigi ítélkezési gyakorlata is alátámasztja.

99. Az SMVE 54. cikkére vonatkozó esetek közül a Bíróság a Miraglia-ügyben hozott ítéletben kifejezetten előírta az érdemi értékelést a *ne bis in idem* elvének alkalmazásához. A Van Esbroeck-ügyben, valamint a Gözütok és Brügge egyesített ügyekben pedig a terheltek vagy korábban formális tárgyaláson estek át, az ítélet részleges végrehajtása mellett, vagy tulajdonképpen az eljárás tárgyalás előtti fázisában elismerték bűnösségüket. A terheltek tehát mind a Van Esbroeck-ügyben, mind a Gözütok és Brügge egyesített ügyekben büntetésben részesültek az adott bűncselekmény miatt. Mindhárom ügyben *valójában* érdemi megközelítést alkalmazott a Bíróság.

100. Az érdemi megközelítés helyességét támasztja alá emellett a Bíróság *ne bis in idem* elvével kapcsolatos ítélkezési gyakorlata a versenyjog terén, különösen a Vinyl Maatschappij-ügyben hozott ítéletben. A Bíróság kifejezetten kimondta, hogy „»felmentés«, a kifejezés büntetőjogi értelmében csak akkor történik, és a *ne bis in idem* alapelve csak akkor alkalmazható, ha a döntés a tényállás érdemére is kiterjed". [83]

81 – Véleményem szerint ez a jelentés felel meg leginkább az Európai Alkotmány tervezetének II-110. cikkében alkalmazott „jogerős ítélet" fogalmának. Lásd a fenti 8. sz. lábjegyzetet.

82 – Lásd a fenti 83. pontot.

83 – Lásd a fenti 57. pontot

101. Negyedrészt a *ne bis in idem* elve értelmezésének azonosnak kell lennie a közösségi jog valamennyi területén. Ez következik az EU-Szerződés Közös rendelkezésekről szóló I. Címében található 6. cikkéből, amely az Európai Unióról szóló szerződés valamennyi pillérére vonatkozik. A 6. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy „az Unió a szabadság, a demokrácia, az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartása és a jogállamiság elvein alapul, amely alapelvek közösek a tagállamokban". A 6. cikk (2) bekezdése szerint „az Unió a közösségi jog általános elveiként tartja tiszteletben az alapvető jogokat, ahogyan azokat az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló [...] európai egyezmény biztosítja, továbbá ahogyan azok a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból erednek". A *ne bis in idem* alapelve tehát egy magasabb szintű jogelvet jelent az Európai Unió jogrendszerében. Ennek megfelelően értelmezésének következetesnek kell lennie minden, az EU-Szerződés hatálya alá tartozó területen, vagyis mind az EK-Szerződés, mind a schengeni vívmányok vonatkozásában. [84]

102. Ennek megfelelően, amennyiben az EK-Szerződés versenyjogi szabályainak vonatkozásában a *ne bis in idem* alapelvének alkalmazásához érdemi vizsgálat szükséges (ahogy szükséges is), ugyanennek kell fennállnia akkor is, ha az elvet az SMVE 54. cikke alapján alkalmazzák.

103. Felvethető, hogy a versenyjogban alkalmazott *ne bis in idem* elve eltérhet az SMVE 54. cikke alapján alkalmazott *ne bis in idem* elvétől, illetve hogy el is kell térnie attól. Erre az érvre később még kitérek. [85] Ugyanakkor az a kérdés, hogy a *ne bis in idem* elvének alkalmazásához szükséges-e az érdemi vizsgálat, az elv alapelemeinek egyikére irányul. Ennek az alapelemnek állandónak kell lennie, függetlenül attól a jogi környezettől, amelyben az elvet alkalmazzák. Nem értem, hogy egy alapvető elv alapelemének tartalma hogyan változhat lényegesen attól függően, hogy a *ne bis in idem* elvét az SMVE 54. cikke alapján alkalmazzák, vagy általánosságban a közösségi jog alapelveként (például a versenyjogban).

104. Ötödrészt az érdemi megközelítés segít megelőzni azt az általam nemkívánatosnak tartott jelenséget, hogy a terheltek „válogassanak a büntető joghatóságok között" („criminal jurisdiction shopping"). A kölcsönös bizalom elvének korlátozások nélküli alkalmazása esetén az egyén szándékosan kivá-

84 – Az érvelést alátámasztja a Bíróságnak az EU 6. cikkre vonatkozó ítélkezési gyakorlata. Lásd például a C-109/01. sz. Akrich-ügyben 2003. szeptember 23-án hozott ítélet (EBHT 2003., I-9607. o.) 58.pontját és a C-465/00., C-138/01. és C-139/01. sz., Österreichischer Rundfunk egyesített ügyekben 2003. május 20-án hozott ítélet (EBHT 2003., I-4989. o.) 68. és 69. pontját. A fenti 19. sz. lábjegyzetben hivatkozott Van Esbroeck-ügyben hozott ítéletben a Bíróság hallgatólagosan elfogadta ezt az álláspontot, amennyiben a Vinyl Maatschappij-ügyre hivatkozott (a 40. pontban), amikor megállapította, hogy az SMVE 54. cikkében foglalt elvet a közösségi jog alapelveként ismerték el.

85 – Lásd az alábbi 155–158. pontot.

laszthat egy tagállamot, amelyről tudja, hogy az eljárást az alapjául szolgáló bűncselekmény elévülése miatt meg fogja szüntetni, s így számára a *ne bis in idem* elve alapján megnyílik a szabad mozgás joga az Európai Unióban. [86]

Az érdemi megközelítéssel szemben felhozható ellenvetések

105. A fentiekkel kapcsolatban három olyan ellenvetés hozható fel, amelyekre ki kell térnem: az SMVE 54. cikkének alapjául szolgáló „kölcsönös bizalom" elvének szerepe; az, hogy a Bíróság kifejezetten elvetette, hogy az SMVE 54. cikke alkalmazásának előfeltétele lenne az előzetes harmonizáció; illetve azok a gyakorlati nehézségek, amelyek az érdemi megközelítés alkalmazásából eredhetnek. A következőkben mindegyiket megvizsgálom.

106. Először is, ellentétes-e az érdemi megközelítés azzal a jelentőséggel, amelyet a Bíróság mindezidáig a tagállamok közötti „kölcsönös bizalom" elvének tulajdonított?

107. A Gözütok és Brügge egyesített ügyekben, valamint a Van Esbroeck-ügyben hozott ítéletekben a Bíróság valóban jelentős hangsúlyt fektetett az SMVE 54. cikke mögött meghúzódó „kölcsönös bizalom" elvére, [87] illetve a tagállamok büntetőügyekben való együttműködésére az Amszterdami Szerződés [88] alapján (ahogy azt a Tamperei Tanács kifejezetten elismerte). [89]

108. Ugyanakkor véleményem szerint a kölcsönös bizalom nem terjed odáig, hogy ésszerűen megalapozza a *ne bis in idem* elvének alkalmazását minden olyan nemzeti határozat esetében, amely az alapjául szolgáló bűncselekmény elévülése miatt szünteti meg a büntetőeljárást.

109. Éppen ellenkezőleg, úgy vélem, hogy különbséget lehet és kell tenni egyfelől a

86 – Ez egyáltalán nem elméleti kérdés. Példaként felhozható, hogy a lopott műtárgyak kereskedelmével kapcsolatos engedékeny bánásmód miatt az ilyen tárgyakkal kereskedő személyek hosszú ideje előnyben részesítik Belgiumot és Hollandiát.

87 – Ez az elgondolás nyilvánvalóan közel áll a „kölcsönös elismeréshez", amely hagyományosan az EK-Szerződés négy szabadságának részét képezi. A Bíróság ítéleteiben inkább „kölcsönös bizalom" szerepel a „kölcsönös elismerés" helyett, amelyet az Európai Tanács, a Tanács és a Bizottság használ (lásd az alábbi 89. sz. lábjegyzetet). Feltételezem ugyanakkor, hogy ugyanannak az elvnek a két elnevezéséről van szó.

88 – Lásd a 44. és 54. pontot.

89 – A „kölcsönös elismerés" elvét büntetőügyekben a 1999. évi Tamperei Európai Tanács fogadta el, az Egyesült Királyság javaslatára. A tanácsi következtetések kimondják, hogy „az Európai Tanács [...] elfogadja a kölcsönös elismerés elvét, amelynek az Európai Unión belül mind a polgári, mind a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés alapjává kell válnia. Az elvet mind az ítéletekre, mind az igazságügyi szervek egyéb határozataira alkalmazni kell." (az Elnökség Következtetéseinek 33. pontja). A büntetőügyekben hozott határozatok kölcsönös elismerése elvének alkalmazására vonatkozó, a Tanács és a Bizottság által ezt követően elfogadott intézkedési program (HL 2001. C 12., 10. o.) bevezetése szerint az elv „feltételezi, hogy a tagállamok megbíznak egymás igazságszolgáltatási rendszereiben. A bizalom alapja különösen kölcsönös elkötelezettségük a szabadság, a demokrácia és az emberi jogok, az alapvető szabadságok és a jogállam tiszteletben tartásának elvei mellett".

másik tagállam büntetőeljárásába általános értelemben vetett bizalom (beleértve például a tisztességes tárgyalás garanciáit, a bűncselekményi tényállások lényegi leírását, a bizonyítékok szolgáltatásának és megengedhetőségének szabályait), és másfelől egy olyan határozatba vetett bizalom között, amelyben elévülés miatt egyáltalán nem került sor a bűncselekmény érdemi értékelésére. Az első – nem harmonizált szabályok mellett – annak kifejezésre juttatása, hogy a másik szuverén állam büntetőjogának színvonalát és érvényességét tiszteletben tartják. A második egyenértékű a *de facto* harmonizációval a legkisebb közös nevező mentén. [90]

110. Itt esetleg párhuzam vonható az EK-Szerződés fő szabadságaira vonatkozó kölcsönös elismerés elvét érintő ítélkezési gyakorlattal. Bár a kölcsönös elismerés fontos, vannak kivételek az elv alól, mind az EK-Szerződés meghatározott rendelkezései, mind a „kényszerítő körülményekre" vonatkozó ítélkezési gyakorlat alapján. Az elv teljes alkalmazásához az szükséges, hogy a szabad mozgás joga alá eső személyek, áruk vagy szolgáltatások képesítései, illetve tulajdonságai folyamatosan összehasonlíthatók legyenek a fogadó vagy importáló állam előírásaival. [91]

111. Nyilvánvaló, hogy hasonló kivételeknek, illetve „összehasonlíthatósági" előírásoknak lehetségesnek kell lenniük a schengeni vívmányok vonatkozásában is (amelyeket ugyan az Amszterdami Szerződés a közösségi jogba emelt, azonban alacsonyabb szinten maradnak, mint az EK-Szerződés integrációs céljai és mechanizmusai). Emellett a büntetőjogi együttműködés területén kell megfelelőnek lenniük, amely a nemzeti szuverenitás kényes terepe, tekintettel arra, hogy a nemzeti társadalmak erkölcsi és szociális értékrendjét foglalja törvénybe. [92]

90 – Ebben az esetben a Bíróság járna el jogalkotóként, ami rámutat a megközelítés nemkívánatos voltára.

91 – Ezzel kapcsolatban lásd Peers, S.: „Mutual Recognition and Criminal Law in the EU: Has the Council got it Wrong?", 2004., *Common Market Law Review*, 5. o.

92 – Valójában „Le crime et la peine sont donc des phénomènes sociaux, soumis aux lois de la sociologie, et ainsi conditionnés par tous les changements apportés à l'organisation sociale, par exemple, par les variations du milieu économique et, plus encore, par l'état des croyances morales et du degré de culture de chaque époque et de chaque peuple". (Émile Garçon, 1851–1922., *Le droit pénal, origines, évolution, état actuel*, Payot, 1922., 3. o.). A Bíróság korábban elkerülte azt, hogy a közösségi jog alapján megkérdőjelezze azokat az erkölcsi döntéseket, amelyek megjelentek a tagállamok jogalkotásában. A C-159/90. sz. Grogan-ügyben 1991. október 4-én hozott ítélet (EBHT 1991., I-4685. o.) klasszikus, bár nem egyedülálló példa erre. Lásd általában O'Leary, S. és Fernández-Martín, J. M.: „Judicially created exceptions to the free provision of services" in *Services and Free movement in EU Law*, Andenas, M. és Wulf-Henning, R. (szerk.), 2002., OUP, 163. o. Érdekes megjegyezni, hogy az Egyesült Államok közismerten föderális rendszerében az ötödik alkotmánykiegészítésben szereplő kétszeres fenyegetés tilalmát nem sértik meg ismétlődő szövetségi és/vagy tagállami büntetőeljárások indításával ugyanazon cselekmény miatt. A tagállamok elismerik egymást, és elismerik a szövetségi kormányt, mint önálló szuveréneket a kétszeres fenyegetés tilalmának alkalmazása szempontjából (Heath kontra Alabama (1985) 474 U. S. 82).

112. Vegyük például a büntetőjogi felelősség korhatárát – ez nyilvánvalóan egy társadalom átgondolt döntésén alapul, és jelentősen eltér az egyes tagállamokban. [93] Mivel a tagállamok között semmilyen harmonizációs megállapodás nincs, ezért úgy gondolom, hogy egy homályosan megfogalmazott „kölcsönös elismerési elv" nem teremtene megfelelő alapot arra, hogy amennyiben az „első" tagállamban azért szüntetik meg az eljárást, mert a terhelt a büntethetőségi korhatár alatt volt, ez alapján alkalmazni lehessen a *ne bis in idem* elvét egy másik tagállamban, ahol a büntethetőségi korhatár alacsonyabb. A büntetőügyek terén megvalósult európai integráció jelenlegi szintjén egy ilyen eredmény nem lenne összhangban a tagállamok által gyakorolt hatáskörök szintjével. [94]

113. Másodszor, igényli-e az érdemi megközelítés a tagállamok büntetőjogrendszereinek minimális szintű harmonizációját, a *ne bis in idem* elve alkalmazásának előfeltételeként? Amennyiben igen, az nyilvánvalóan ellentétes a Bíróság által a Gözütok és Brügge egyesített ügyekben, valamint a Van Esbroeck-ügyben hozott ítéletekben alkalmazott megközelítéssel.

114. Úgy vélem, hogy a kölcsönös bizalom elvéről mondottak ebben az esetben is helytállók. Ahogy a kölcsönös elismerés az EK-Szerződés szabad mozgásra vonatkozó rendelkezéseinél, úgy a kölcsönös bizalom elve sem biztosíthatja önmagában hatékonyan az EU-Szerződés VI. Címében foglalt (Büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés) célok elérését. A szabad mozgás jogának egy olyan környezetben való teljes körű garantálása, amelyben a büntetőügyek nemzeti megközelítései jelentősen eltérnek, valószínűleg a nemzeti büntetőjogok megfelelő időben történő harmonizációját vagy közelítését igényli. [95] Ugyanez vonatkozik az elévülés kérdésére is. Amennyiben, illetve ameddig ez nem történik meg, a kölcsönös bizalom elve véleményem szerint nem jelent megfelelő alapot a *ne bis in idem* elvének olyan alkalmazására, amely kiterjedne az érdemi vizsgálat nélkül, csak az elévülés alapján, eljárási okokból beálló *res iudicatára.* Amennyiben ennek az eredménye, hogy a

93 – Az Európai Unióban tagállamtól függően a büntethetőségi korhatár 7, 8, 13, 14, 16 vagy 18 év.

94 – E tekintetben eltér a véleményem Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok a 19. sz. lábjegyzetben hivatkozott Van Straaten-ügyre vonatkozó indítványának 65. pontjában mellékesen kifejtett álláspontjától.

95 – Ezzel összhangban lásd Schermers, H.: *„Non bis in idem"* in *Du Droit International au Droit de l'Intégration, Liber Amicorum Pierre Pescatore,* Capotorti, F. és mások. (szerk.), Nomos, 601–611. o. Lásd még van den Wyngaert és Stessens fenti 67. sz. lábjegyzetben hivatkozott művének 792. oldalát.

szabad mozgás abszolút jogával szemben elsőbbséget élvez a magas szintű biztonság fenntartása a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségben, ezzel egyetértek.

115. Harmadrészt vannak-e (ahogy a Bizottság állítja) komoly gyakorlati nehézségei az érdemi megközelítés elfogadásának? A Bizottság szerint két fő probléma merülhet fel. Az első, hogy a nemzeti bíróságoknak kell eldönteniük, hogy sor került-e érdemi vizsgálatra az „első" tagállamban. Másrészt a Bizottság attól is tart, hogy ennek következménye hátrányosan megkülönböztető bánásmód lesz. Azok a személyek ugyanis, akiket „felmentettek" egy olyan tagállamban, ahol ez a döntés az érdemi értékelésre is kiterjedt, olyan helyzetbe kerülnek, hogy hivatkozhatnak a *ne bis in idem* elvére, míg azok a személyek, akiket ugyanolyan okból egy olyan tagállamban „mentettek fel", ahol a döntés nem terjedt ki az érdemi értékelésre, ezt nem tehetik meg.

116. Nem értek egyet a Bizottsággal.

117. A gyakorlati nehézségekre vonatkozó érvvel kapcsolatban nem világos számomra, hogy ezek a nehézségek lényegüket tekintve miben különböznének azoktól, amelyekkel a nemzeti bíróságok a másik tagállamok büntetőbíróságaival való együttműködés során szembesülnek. Az SMVE 57. cikke által előírt együttműködési kötelezettség mellett elegendő egyéb együttműködési mechanizmus létezik ahhoz, hogy biztosítsák azoknak a kételyeknek a (viszonylag) egyszerű eloszlatását, amelyek egy nemzeti bíróságban merülhetnek fel egy másik tagállam bíróságának olyan büntetőjogi határozata hatályát illetően, amelyet figyelembe kell vennie. A „második" állam büntetőbíróságának csak fel kell kérnie az „első" állam büntetőbíróságát, hogy az említett együttműködési eljárás keretében nyújtson felvilágosítást arról, hogy sor került-e az érdemi értékelésre.

118. Ésszerűnek tűnik azt feltételezni, hogy a védelem fel fogja vetni ezt a kérdést a második eljárásban, és arra fog hivatkozni (ahogy a jelen ügyben a spanyolországi eljárás terheltjeinek védője is tette), hogy az első tagállambeli felmentés, bár a büntetőeljárás alapjául szolgáló bűncselekmény elévülésén alapult, ám kiterjedt az érdemi értékelésre.

119. A hátrányos megkülönböztetésre vonatkozó érvvel kapcsolatban kiemelném, hogy a megkülönböztetés azt jelenti, hogy két összehasonlítható helyzetet eltérően kezelünk. Az érdemi értékelés után felmentett terhelt helyzete azonban nem hasonlítható az ilyen értékelés nélkül felmentett terhelt helyzetéhez. Éppen ezért nem gondolom,

hogy az érdemi megközelítés bármifajta hátrányos megkülönböztetést vetne fel.

A második kérdésről

121. Második kérdésében az előterjesztő bíróság arra vár választ, hogy az SMVE 54. cikkében foglalt *ne bis in idem* elve úgy értelmezendő-e, hogy annak alapján B tagállamban nem büntethetők bizonyos egyének, annak alapján, hogy ugyanazon tényállás mellett más elkövetőkkel szemben A tagállamban az alapjául szolgáló bűncselekmény elévülése miatt megszüntették a büntetőeljárást.

122. Az észrevételt előterjesztő valamennyi féllel egyetértve – kivéve (nem meglepő módon) az alapeljárás terheltjeit – a kérdés egyértelmű, és arra nemleges választ kell adni.

120. A fentiek alapján azt javasolom, egyetértve Spanyolország, Olaszország, Lengyelország, Franciaország és Hollandia álláspontjával, hogy az első kérdést olyan értelemben válaszolja meg a Bíróság, hogy a közösségi jog fejlődésének jelen állása szerint az SMVE 54. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a nemzeti bíróságot akkor köti egy másik tagállam bíróságának olyan büntetőeljárási határozata, amely szerint a bűncselekmény elévült, ha a) a határozat a nemzeti jog szerint jogerős, b) a másik tagállami eljárás az ügy érdemének vizsgálatára is kiterjedt, és c) a történeti tényállás, [96] valamint a terhelt mindkét bíróság előtt azonos. [97] A tagállami bíróság feladata eldönteni, hogy e feltételek az adott ügyben teljesültek-e. Amennyiben teljesültek, ugyanazon terhelt(ek) ellen ugyanazon tényállás alapján nem lehet másik büntetőeljárást indítani.

123. Az SMVE 54. cikke kifejezetten kimondja, hogy „*[a]z ellen a személy ellen*, akinek a cselekményét a Szerződő Felek egyikében jogerősen elbírálták, ugyanazon cselekmény alapján nem lehet egy másik Szerződő Fél területén büntetőeljárást indítani". A rendelkezés szó szerinti értelmezéséből következik, hogy az csak azon meghatározott személyt vagy személyeket érintheti kedvezően, akiket jogerősen felmentettek vagy elítéltek. Első ránézésre feltűnik, hogy a rendelkezés hatálya nem terjed ki egyéb olyan személyekre, akik szintén részt vettek a cselekményben, azonban nem álltak bíróság előtt. A Bíróság valóban alkalmazta már az SMVE 54. cikkének szó szerinti

96 – Lásd a 4b. kérdésre adott választ (148–154. pont).

97 – Lásd a második kérdésre adott választ (121–124. pont).

értelmezését a Gözütok és Brügge egyesített ügyekben hozott ítéletben, amelyben megállapította, hogy „a *ne bis in idem* elve – miként ezt a fenti rendelkezés megfogalmazza – kizárólag azzal a következménnyel jár, hogy olyan személy ellen, akinek a cselekményét valamely tagállamban jogerősen elbírálták, ugyanazon cselekmény miatt egy másik tagállamban nem indítható büntetőeljárás". [98]

124. Ezt megerősíti a „cement"-ügyben hozott ítélet is. Ebben az ítéletben a Bíróság a közösségi versenyjogi szabályok kapcsán megállapította, hogy a *ne bis in idem* elve alkalmazásának feltétele többek között az „azonos jogsértő". [99]

A harmadik kérdésről

125. A harmadik kérdés arra irányul, hogy ha valamely tagállam büntetőbíróságai csempészet bűncselekményével kapcsolatban megállapítják, hogy az áru Közösségen kívüli eredete nem bizonyított, és ezért felmentik a terhelteket, más tagállam büntetőbíróságai kiterjeszthetik-e a nyomozást annak bizonyítása érdekében, hogy az árut, amely után a vámot nem fizették meg, egy Közösségen kívüli országból hozták be.

126. Ahogy arra a Bizottság és a spanyolországi eljárás terheltjei helyesen rámutattak, ez a kérdés olyan feltevésen alapul, amely ellentétes az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban szereplő ténymegállapításokkal. [100] Mivel vannak arra utaló jelek, hogy a kérdés megválaszolása segítségére lehet az előterjesztő bíróságnak, én ezzel együtt meg fogom vizsgálni.

127. Egyetértek az észrevételt előterjesztő legtöbb tagállammal abban, [101] hogy a kérdésre adandó válasz lényegében attól függ, hogy az a határozat, amelyben először megállapították a tényállást, maga megfelele az SMVE 54. cikkében foglalt *ne bis in idem* elve alkalmazása feltételeinek. E feltételeket az első két kérdés kapcsán már elemeztem, most vissza szeretnék utalni a következtetéseimre.

98 – 47. pont (kiemelés tőlem).

99 – A 23. sz. lábjegyzetben hivatkozott „cement"-ügyben hozott ítélet 338. pontja.

100 – Lásd a fenti 29–33. pontot. Ez ugyanakkor teljesen összhangban van a setúbali büntetőbíróság és a portugál Supremo Tribunal ítéleteinek szövegével (lásd a fenti 33. pontot).

101 – Valamennyi tagállam (Franciaország kivételével, amely nem tett észrevételt a harmadik kérdésre a szóbeli észrevételek során) az első két kérdés függvényében válaszolt a harmadik kérdésre.

128. A fentiek alapján azt javasolom, hogy a harmadik kérdést olyan értelemben válaszolja meg a Bíróság, hogy a közösségi jog fejlődésének jelen állása szerint az SMVE 54. cikkét úgy kell értelmezni, hogy az egyik tagállam büntetőbíróságait akkor köti egy másik tagállam bíróságának büntetőeljárásban hozott határozata, ha a) a határozat a nemzeti jog szerint jogerős, b) a másik tagállami eljárás az ügy érdemének vizsgálatára is kiterjedt, és c) a történeti tényállás, valamint a terhelt mindkét bíróság előtt azonos.

A negyedik kérdésről

129. A tagállami bíróság feladata eldönteni, hogy e feltételek az adott ügyben teljesültek-e. Amennyiben teljesültek, ugyanazon terhelt (ek) ellen ugyanazon tényállás alapján nem lehet másik büntetőeljárást indítani, és a nemzeti bíróság – a nyomozás kiterjesztése útján – nem vonhatja kétségbe az első határozatban megállapított tényeket. [102]

130. Másfelől, ha az általam említett feltételek nem teljesülnek, a másik tagállambeli büntetőbíróság új nyomozást indíthat, amennyiben erre a nemzeti büntetőjog alapján jogosult, annak megállapítása érdekében, hogy történt-e jogellenes behozatallal kapcsolatos bűncselekmény.

131. A negyedik kérdés megfogalmazása magában foglalja azt az állítást, hogy a portugál Supremo Tribunal már megállapította, hogy a szóban forgó árukat *nem* jogellenesen importálták Portugáliába, amely állításnak az előzetes döntéshozatalra utaló határozat más részei ellentmondanak. [103] Tekintettel ugyanakkor az előzetes döntéshozatalra utaló határozat rendelkező részének egészére, a Bizottsággal és az észrevételt előterjesztő tagállamokkal egyetértve átfogalmazom e kérdéseket, azért, hogy az előterjesztő bíróság számára hasznos válasz születhessék.

132. A negyedik kérdés két külön alkérdésből áll.

102 – Hangsúlyozni szeretném, hogy az általam javasolt válasz nem szükségképpen értelmezendő úgy, hogy az az EJEE 7. Kiegészítő Jegyzőkönyve 4. cikkének (2) bekezdése alapján kizárja egy ügy újbóli megnyitását (például új vagy újólag feltárt tények alapján felmerült bizonyíték esetén). Mivel ezt a kérdést a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem nem veti fel, ezért a továbbiakban nem térek ki rá.

103 – Lásd a fenti 29–33. pontot.

4a. kérdés

136. Ha csak általánosan is, de már kifejtettem a két kérdés megválaszolásához szükséges elemeket az első három kérdés vizsgálata során.

133. Az első alkérdés, amely az EK 24. cikkben szereplő, szabad forgalomban lévő áru fogalmára vonatkozik, maga is két elemből áll.

137. Ugyanakkor a hasznosabb válasz érdekében szükségesnek tartom megkülönböztetni a szabad forgalomban lévő áruk *közigazgatási jogállását* egyfelől, és a harmadik országból származó áruknak a Közösség területére való jogellenes behozatalából eredő *büntetőjogi felelősséget* másfelől. Az előbbire a közösségi jog szabályai vonatkoznak. Ezzel szemben az utóbbi a nemzeti büntetőjog hatálya alá tartozik.

134. Az első elem ezt a kérdést veti fel, hogy valamely tagállam büntetőbíróságának az a megállapítása, hogy nem történt jogellenes behozatal, azt eredményezi-e, hogy a szóban forgó áru az EK 24. cikk alapján visszafordíthatatlanul szabad forgalomban lévőnek minősül-e, és köti-e más tagállamok büntetőbíróságait az ezen árukkal kapcsolatos büntetőeljárások során.

138. Az EK 24. cikk szerint „[a] harmadik országokból érkező termékek akkor tekinthetők egy tagállamban szabad forgalomban lévőnek, ha az adott tagállamban eleget tettek a behozatal alaki követelményeinek, és a fizetendő vámot vagy az azzal azonos hatású díjakat az adott tagállamban e termékekre beszedték, és azt sem teljes egészében, sem részben nem térítették vissza".

135. A második elem ismét arra irányul, hogy a jogellenes behozatalt vizsgáló büntetőbíróság elévülést megállapító, így a tagállamban a jogellenes behozatalra vonatkozó további büntetőeljárást megakadályozó jogerős határozata köti-e a többi tagállam büntetőbíróságait és illetékes hatóságait, amelyeknek ennek következtében el kell fogadniuk, hogy a szóban forgó áruk valóban szabad forgalomban lévőnek minősülnek.

139. A részletesebb szabályokat a Közösségi Vámkódex (a továbbiakban: Vámkódex) létrehozásáról szóló 1992. október 12-i 2913/92/EGK [104] tanácsi rendelet és a Közös-

104 – HL 1992. L 302., 1992.10.12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 2. fejezet, 4. kötet, 307. o.

ségi Vámkódex végrehajtására vonatkozó rendelkezések megállapításáról szóló, 1993. július 2-i 2454/93/EGK bizottsági rendelet [105] (a továbbiakban: végrehajtási rendelet) tartalmazza.

140. Az EK 24. cikk, illetve a Vámkódex, továbbá a végrehajtási rendelet vonatkozó rendelkezései [106] alapján szabad forgalomban lévő árunak azok a termékek minősülnek, amelyeket harmadik országból jogszerűen, az EK 24. cikknek megfelelően hoztak be valamely tagállam területére. [107] Amennyiben a harmadik országból származó árukat szabad forgalomba bocsátották, elnyerik a közösségi áru vámjogi helyzetét. [108] A szabad forgalomba bocsátás „maga után vonja [...] az áru behozatalával kapcsolatban megállapított egyéb vámalakiságok elvégzését és a jogszabály alapján fizetendő vámok megállapítását". [109] Az ellenkező bizonyításáig vélelem áll fenn amellett, hogy a Közösségen belül mozgó áruk szabad forgalomban lévőnek minősülnek. [110]

141. A vonatkozó közösségi jogszabályok szerint a vámhatóságok továbbra is jogosultak – a Bíróság arányosságra és az áruk szabad mozgására vonatkozó ítélkezési gyakorlatának keretei között [111] – ellenőrizni az áruk jogállást bizonyító iratok valódiságát, illetve vizsgálatokat folytatni a vámelőírások betartatása céljából. [112] Jogellenesen behozott vagy jogellenesen szabad forgalomba bocsátott áruk esetén a Vámkódex és a végrehajtási rendelet úgy rendelkezik, hogy az ilyen árukra vámtartozás áll fenn, amelyet a felelős személy tartozik megfizetni. [113]

142. Vagyis az áru behozatalával kapcsolatban megállapított alaki követelményeknek való megfelelést és a vámok megfizetését követően a harmadik országból behozott áruk szabad forgalomban lévő árunak minősülnek, és a közösségi jog alapján fennálló minden vonatkozó jog megilleti őket. A nemzeti hatóságokat kötik ezek a közösségi jogi szabályok. A többi tagállam hatóságainak az ellenkező bizonyításáig vélelmezniük kell, hogy a nemzeti vámhatóságok nyilatkozata, amely szerint az áruk szabad forgalomban lévőnek minősülnek, érvényes. Az ellenkező bizonyítása esetében a keletkező vámtartozást meg kell fizetni. Ilyenkor megszűnik a közösségi vámjogi tartozás-elengedés.

105 – HL L 253., 1993.7.2., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 2. fejezet, 6. kötet, 3. o. A rendelet egységes szerkezetbe foglalt változata elérhető a http://europa.eu.int/eur-lex/en/consleg/pdf/1993/en_1993R2454_do_001.pdf címen.

106 – A Közösségi Vámkódex 4. cikkének (6) és (7) bekezdése, valamint a végrehajtási rendelet 313. cikke.

107 – A 41/76. sz. Donckerwolcke-ügyben 1976. december 15-én hozott ítélet (EBHT 1976., 1921. o.); a C-83/89. sz. Houben-ügyben 1990. március 22-én hozott ítélet (EBHT 1990., I-1161. o.).

108 – A Vámkódex 4. cikkének (6) és (7) bekezdése, valamint 79. cikke.

109 – A Vámkódex 79. cikke.

110 – A végrehajtási rendelet 313. cikkének (1) bekezdése.

111 – Az importellenőrzésre és – vizsgálatára vonatkozó, az EK 28. és EK 30. cikk alapján alkalmazható feltételekről 1993 után lásd Oliver, P., Jarvis, M. közreműködésével, *Free Movement of Goods in the European Community*, 4. kiadás, 2003., Sweet & Maxwell, 6.10, 7.04 és 12.12–12.20.

112 – A Vámkódex 250. cikke.

113 – Lásd a Vámkódex Vámtartozás című VII. Címének Vámtartozás keletkezése című 2. fejezetét.

143. A közösségi jogszabályok tehát csak a jogellenes behozatal közigazgatási jogi vonatkozásaival foglalkoznak. Nem próbálják harmonizálni a nemzeti büntetőjogok vámbűncselekményekre vonatkozó jogi megítélését. A tagállamok megőrizték hatáskörüket arra, hogy megbüntessék a Vámkódexbe ütköző bűncselekményeket, [114] a Bíróság által meghatározott, különösen az arányosságra vonatkozó feltételek mellett. Ennek megfelelően azt a kérdést, hogy a jogellenes behozatal a vámszabályok büntetőjogi felelősséget megalapozó megsértése-e (a közigazgatási jog alapján keletkezett vámtartozás mellett), a vonatkozó nemzeti büntetőjogszabályok alapján lehet megválaszolni.

144. Természetesen azokat az elemeket, amelyek alapján megállapítható, hogy valóban megtörtént-e a Közösség területére való jogellenes behozatal, a vonatkozó közösségi jogszabályok határozzák meg. E tekintetben a közösségi jog szerepet játszik annak megállapításában, hogy a nemzeti büntetőjog alapján történt-e vámbűncselekmény. Az, hogy egy adott büntetőeljárásban megállapították-e e cselekmény elkövetését, meghatározza, hogy hogyan és mikor merülhet fel az eljárásban az elévülés kérdése.

145. Ebből következik – ahogy arra már a harmadik kérdésre adott válaszomban is rámutattam –, hogy a közösségi jog fejlődésének jelen állása szerint amennyiben az SMVE 54. cikkében foglalt *ne bis in idem* elvének alkalmazási feltételei fennállnak, ugyanazon terhelt ellen ugyanazon cselekmény miatt nem lehet újabb büntetőeljárást lefolytatni, és a nemzeti büntetőbíróság nem vonhatja kétségbe az első határozatban megállapított tényállást. [115]

146. Amennyiben azonban nem ez a helyzet, a többi tagállam büntetőbíróságait nem kötik a tagállami büntetőbíróság korábbi megállapításai.

147. Annak értékelése, hogy adott áruk „közösségi árunak" minősülnek-e, vagy hogy a Közösség területére történő behozataluk büntetőjogi felelősséget megalapozó módon megsértette-e a vámszabályokat, a nemzeti bíróság hatáskörébe tartozik, amely annak meghatározása során, hogy az árukat „szabad forgalomba" bocsátották-e, a közösségi jog vonatkozó rendelkezéseit köteles alkalmazni (vagyis az EK 28. cikket, a Vámkódexet és a

114 – Lásd különösen a 240/81. sz. Einberger-ügyben 1982. október 26-án hozott ítéletet (EBHT 1982., 3699. o.); lásd még a 252/87. sz. Kiwal-ügyben 1988. szeptember 20-án hozott ítélet (EBHT 1988., 4753. o.) 11. pontját.

115 – A fenti 102. sz. lábjegyzetben említett, az EJEE 7. Kiegészítő Jegyzőkönyve 4. cikkének (2) bekezdésével kapcsolatban alkalmazott kikötés nyilvánvalóan vonatkozik erre az esetre is.

végrehajtási rendeletet), míg a büntetőjogi felelősség kapcsán a vámbűncselekményre vonatkozó nemzeti szabályokat.

150. A Van Esbroeck-ügyben elkövetett cselekményt (ugyanazon kábítószer kivitele és behozatala különböző Szerződő Államokba, illetve Államokból) a Bíróság *elvileg* „ugyanazon cselekménynek" minősítette az SMVE 54. cikke alkalmazása szempontjából.[118] Ugyanakkor mivel a kérdés az előzetes döntéshozatal iránti kérelemben tényállási kérdésként merült fel, megválaszolása a nemzeti bíróságra tartozott.

4b. kérdés

148. A második alkérdés lényegében arra vonatkozik, hogy az SMVE 54. cikke alkalmazásában a behozatal és az azt követő forgalomba hozatal egy cselekménynek vagy két külön cselekménynek tekintendő-e.

151. Az áruk behozatala és forgalomba hozása „ugyanazon történeti tényállást" jelent az „egymáshoz időben, térben és természetüknél fogva elválaszthatatlanul kötődő konkrét körülmények együttesének az azonossága" értelmében?

149. Az „ugyanazon cselekmény" fogalmát az SMVE 54. cikke alkalmazásában a Bíróság a Van Esbroeck-ügyben hozott ítéletben értelmezte. Az ítélet kimondja, hogy „a cikk alkalmazásának egyedüli jelentőséggel bíró szempontja a történeti tényállásnak, azaz az egymáshoz elválaszthatatlanul kötődő konkrét körülmények együttesének az azonossága".[116] A Bíróság szerint a konkrét cselekmények akkor minősülnek „ugyanazon cselekménynek", ha időben, térben és „.természetüknél fogva egymáshoz elválaszthatatlanul kötődő körülmények együttesé[t]" alkotják.[117]

152. Nem gondolom, hogy szükségképpen fennáll ez a helyzet. Az áruk jogellenes behozatala, vagy az áruk behozatala az Európai Unió vámterületére a vonatkozó vámok megfizetése vagy a behozatal alaki kötelezettségeinek betartása nélkül, nem *foglalja szükségképpen vagy automatikusan magában* a szóban forgó áruknak az említett területen harmadik személyek számára történő értékesítését is. Az áruk jogellenes behozatala célozhatja például az elkövető személyes fogyasztását is, amely esetben forgalomba hozatalra egyáltalán nem kerül

116 – 36. pont.

117 – 37. pont.

118 – Uo. A határon átszállított árukat valóban azonos cselekménnyel exportálják az egyik szerződő állam területéről, mint amellyel a másik szerződő állam területére importálják. Az ilyen magatartás két külön cselekményként való minősítése, ahogy azt Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok a Van Esbroeck-ügyre vonatkozóan előterjesztett indítványában helyesen kifejtette, ellentétben állna az EK-Szerződésnek a teljes belső piaci elképzelést megalapozó céljaival és alapelveivel: lásd a 19. sz. lábjegyzetben hivatkozott Van Esbroeck-ügyre vonatkozóan előterjesztett főtanácsnoki indítványának 52. pontját.

sor. Hasonlóan elképzelhető, hogy valamely személy végzi a jogellenes behozatalt, egy másik személy pedig ezt követően a másik tagállamban történő értékesítést. Ilyen esetben két elkülönülő tényállás van, két külön elkövetővel, két külön helyen és két különböző időpontban.

153. Ezért úgy vélem, hogy a jogellenes behozatal és ugyanezen áruk forgalomba hozatala nem mindig tekinthető „egymáshoz időben, térben és természetüknél fogva elválaszthatatlanul kötődő konkrét körülmények együttesének." Ennek megfelelően az SMVE 54. cikke alkalmazásában sem tekinthetők szükségszerűen „ugyanazon cselekménynek," a Bíróság által a Van Esbroeck-ügyben hozott ítéletben kifejtettek szerint. Avagy, a kérdést előterjesztő bíróság szóhasználatával élve az áru jogellenes behozatalt követő forgalomba hozatala nem feltétlenül képezi a behozatal elválaszthatatlan részét.

154. Természetesen fennállhatnak olyan körülmények, amelyek között a jogellenes behozatal és a csempészett áruk azt követő forgalomba hozatala valóban olyan elválaszthatatlanul összekapcsolódik,[119] hogy a Van Esbroeck-ügyben hozott ítéletben kifejtettek szerint ugyanazon cselekménynek tekintendők. Ezt a nemzeti bíróságnak kell eldöntenie.

119 – Például, ha az importőr már megállapodott a forgalomba hozatalról, vagy röviddel az áruk jogellenes behozatala után megteszi azt.

155. Ezen a ponton fel kell hívnom a figyelmet a Van Esbroeck-ügyben és a „cement"-ügyben alkalmazott megközelítések eltérésére. A „cement"-ügyben hozott ítéletben a *ne bis in idem,* mint a közösségi jog alapvető elve versenyjogra való alkalmazásának "hármas feltételrendszere" volt: „azonos tényállás, azonos jogsértő és azonos védett jogi tárgy".[120] Ezzel szemben a Van Esbroeck-ügyben hozott ítéletben a Bíróság kifejezetten megállapította, hogy a „védett jogi tárgy azonossága" *nem* feltétele az SMVE 54. cikke alkalmazásának, a történeti tényállás azonossága elegendő.

156. Ha valaki – mint jómagam is[121] – elfogadja, hogy a *ne bis in idem* elve logikailag nem különbözhet lényegesen attól függően, hogy az SMVE 54. cikke alapján vagy a közösségi jog alapvető elveként alkalmazzák, akkor összhangba kell hoznia ezt a két ügyet.

157. Úgy vélem, hogy a megkülönböztető elem az, hogy a „cement"-ügyben hozott ítéletben a Bíróság a közösségi intézmé-

120 – A 23. sz. lábjegyzetben hivatkozott „cement"-ügyben hozott ítélet 338. pontja. Lásd még a 137/85. sz. Maizena-ügyben 1987. november 18-án hozott ítéletet (EBHT 1987., 4587. o.), amelyben a Bíróság elutasította a *ne bis in idem* elv alkalmazását, mivel a két közösségi jogi rendelkezésnek (két vámbiztosíték nyújtásának előírása a panaszossal szemben a tagállami eljárásban, ugyanazon kiviteli engedély kapcsán) eltérő céljai voltak. A Bíróság ezért hallgatólagosan a *ne bis in idem* elve alkalmazásának előfeltételeként alkalmazta a védett jogi tárgy egységének kritériumát. Ugyanebben az értelemben lásd a C-304/02. sz., Bizottság kontra Franciaország ügyben 2005. július 12-én hozott ítélet (EBHT 2005., I-6263. o.) 84. pontját, illetve a fenti 49. sz. lábjegyzetben hivatkozott ítélkezési gyakorlatot.

121 – Lásd a fenti 101–103. pontot.

nyeknek a közösségi versenyszabályok alapján fennálló, a vállalkozásokat szankcionáló hatáskörére alkalmazta a *ne bis in idem* elvét, vagyis kifejezetten szupranacionális környezetben, *egy adott, egységes* szabályok alá tartozó jogrendszerben. Ilyen körülmények között a védett jogi tárgyat már a meghatározás szintjén kijelölik a közösségi versenyszabályok, és az egységes és azonos az egész Közösségben. Ezért ésszerű, hogy a Bíróság a *ne bis in idem* elvének alkalmazási feltételei között előírta, hogy ebben az egységes környezetben a védett jogi tárgy is egységes legyen.

158. Az SMVE 54. cikkében foglalt *ne bis in idem* elvét ezzel szemben kifejezetten *nem* egy egységes jogrendszerben alkalmazzák, hanem a tagállamoknak a Schengeni Megállapodás keretében büntetőügyekben folytatott együttműködésének bizonyos aspektusait szabályozza. Ebben az összefüggésben a különböző nemzeti jogrendszerek bizonyára számos különböző jogi tárgy védelmére kívánják alkalmazni a büntetőjoguk eszközeit. Ahogy azt a Van Esbroeck-ügyben mind a főtanácsnok [122], mind a Bíróság [123] kifejtette, az „azonos védett jogi tárgy" előírása az SMVE 54. cikkében foglalt *ne bis in idem* elvének alkalmazására megfosztaná az elvet annak tartalmától, és meggátolná hatékony alkalmazását célja, a személyek szabad mozgásának előmozdítása terén.

159. Végül fontos kiemelni azt, hogy a Van Esbroeck-ügyben és a „cement"-ügyben alkalmazott megközelítések különbsége igen fontos lehet az SMVE 54. cikke hatályának meghatározásánál. A Van Esbroeck-ügyben alkalmazott tág megközelítés alapján ugyanis amennyiben egy személynek a nemzeti büntetőeljárásokban azonos tényállás alapján több bűncselekményt rónak a terhére, az egyik tekintetében hozott jogerős felmentés elegendő az SMVE 54. cikkében foglalt *ne bis in idem* elvének alkalmazásának megalapozásához. [124]

122 – Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnoknak a fenti 19. sz. lábjegyzetben hivatkozott Van Esbroeck-ügyre vonatkozóan előterjesztett indítványának 45–48. pontja. Ahogy fent jeleztem, (lásd a 67. sz. lábjegyzetet) az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata nem egységes a tekintetben, hogy a védett jogi tárgy azonossága előfeltétele-e a *ne bis in idem* elve alkalmazásának, vagy elegendő-e a történeti tényállás azonossága.

123 – Lásd az 56. pontot.

124 – Tegyük fel a példa kedvéért, hogy a terheltet három különböző bűncselekménnyel vádolják egy tényállás alapján. Az illetékes büntetőbíróság végzésében érdemi vizsgálat nélkül megállapítja, hogy két bűncselekmény elévült. A tárgyalást követően jogerős ítéletben felmenti a terheltet a harmadik alól, mert nincs elegendő bizonyíték a bűnösség megállapításához. A Van Esbroeck-ügyben hozott ítélet alapján a történeti tényállás és a terhelt azonosságára van szükség, a „védett jogi tárgy azonosságára" nem. A terhelt tehát hivatkozhat az SMVE 54. cikkében szereplő *ne bis in idem* elvére, az első és második vádpont tekintetében is.

Végkövetkeztetések

160. A fentiek alapján a következő válaszok adását javasolom a Bíróságnak az Audiencia Provincial de Málaga által feltett kérdésekre:

(1) A közösségi jog fejlődésének jelen állása szerint a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló Egyezmény 54. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a nemzeti bíróságot akkor köti egy másik tagállam bíróságának olyan büntetőeljárási határozata, amely szerint a bűncselekmény elévült, ha a) a határozat a nemzeti jog szerint jogerős, b) a másik tagállami eljárás az ügy érdemének vizsgálatára is kiterjedt, és c) a történeti tényállás, valamint a terhelt mindkét bíróság előtt azonos. A tagállami bíróság feladata eldönteni, hogy e feltételek az adott ügyben teljesültek-e. Amennyiben teljesültek, ugyanazon terhelt(ek) ellen ugyanazon tényállás alapján nem lehet másik büntetőeljárást indítani.

(2) Mivel a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló Egyezmény 54. cikkét csak akkor kell alkalmazni, amennyiben az érintett terhelt azonos, ezért az nem gátolja más személy elleni büntetőeljárás indítását valamely tagállamban azon az alapon, hogy az ugyanazon cselekmény miatt más személyek ellen egy másik tagállamban indított büntetőeljárást az alapjául szolgáló bűncselekmény elévülése miatt megszüntették.

(3) A közösségi jog fejlődésének jelen állása szerint a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló Egyezmény 54. cikkét úgy kell értelmezni, hogy az egyik tagállam büntetőbíróságait akkor köti egy másik tagállam bíróságának büntetőeljárásban hozott határozata, ha a) a határozat a nemzeti jog szerint

jogerős, b) a másik tagállami eljárás az ügy érdemének vizsgálatára is kiterjedt, és c) a történeti tényállás, valamint a terhelt mindkét bíróság előtt azonos. A tagállami bíróság feladata eldönteni, hogy e feltételek az adott ügyben teljesültek-e. Amennyiben teljesültek, ugyanazon terhelt(ek) ellen ugyanazon tényállás alapján nem lehet másik büntetőeljárást indítani, és a nemzeti bíróság – a nyomozás kiterjesztésével – nem vonhatja kétségbe az első határozatban megállapított tényeket.

(4) (a) A 3. kérdésre adott válasz alkalmazandó, függetlenül attól, hogy az első tagállam büntetőbírósága úgy döntött-e, hogy a vádban szereplő tényeket nem bizonyították, vagy hogy a szóban forgó bűncselekményeket a nemzeti jog alapján elévültnek nyilvánította-e.

(b) A Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló Egyezmény 54. cikkének alkalmazásában a jogellenes behozatal és az azt követő forgalomba hozatal nem „ugyanazon cselekmények", hacsak időben, térben és természetüknél fogva nem kötődnek egymáshoz elválaszthatatlanul. A tagállami bíróság feladata eldönteni, hogy e feltételek az adott ügyben teljesültek-e.